

ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ναυαρίνου 8. Τηλ. 3629.769

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1981

ΕΤΟΣ Η', ΠΕΡ. Β', ΑΡ. ΦΥΛ. 66 (103) ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 10

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΥΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Υπεύθυνος εκδόσεως ΗΛ. ΚΩΝΣΤΑΣ

Η ΠΡΩΤΗ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ

Πολλοί αντιστασιακοί οργανώσεις έτοιμάζονταν να ξεσπάσουν το χρόνο τούτο τα σαράντα χρόνια της ιδρύσεώς τους. Ποικιλώνυμες ελληνικές οργανώσεις έδρασαν στα χρόνια της εχθρικής κατοχής της Ελλάδος έναντι των εχθρών της πατρίδας, των Ιταλών, Γερμανών, των Βουλγάρων. Έχτυπησαν τους κατακτητές, που βύθισαν την πατρίδα στο πένθος της σκλαβιάς. "Ολοι αυτοί οι εθνικές οργανώσεις έχουν την ιστορία τους, τους αγωνιστές τους, τους συγγραφείς, που ασχολήθηκαν με την ιστορία τους και την προβολή τους, για την συμβολή στην απελευθέρωση της χώρας απ' την τριπλή κατοχή.

"Ομως στην ιστορία της εθνικής αντίστασης έναντι του ξένου κατακτητή ξεχωρίζει η θέση, αν όχι την πρώτη, πρέπει κατά χρονολογική σειρά να κατέχει η αντίσταση των Βορειοηπειρωτών, που άρχισε στην πολύπαθη χώρα σύγχρονα με την υποχώρηση του νικηφόρου στρατού, τον Απρίλιο του 1941.

Το Μεγαλοδρόμο της χρονιάς αυτής ήταν για τους ελληνικούς πληθυσμούς της Β. Ηπείρου ένα αληθινό, ένα πραγματικό μαρτύριο, που θύμιζε στους παλαιούς την υποχώρηση του αυτονομιστικού στρατού στα 1914 και τον κίνδυνο που τους απειλούσε τότε από τις προελαύνουσες όρδεις των τουρκαλβανών του βασιλιά Βήδ.

Το προσωπικό του Αρχηγείου Α' Σώματος Στρατού, που 'χε την έδρα του στη Δερεβιτσάνη, αναχωρεί τη Μεγάλη Τετάρτη. Τό ακολουθούν Βορειοηπειρώτες νέοι, συνεργάτες του ελληνικού στρατού στον πόλεμο έναντι των Ιταλών και των Αλβανών συμπολεμιστών τους. Κι ύστερα έρχεται ο όγκος του ελληνικού στρατού, που υποχωρώντας ακόμη πιάνει Ιταλούς και Αλβανούς αιχμαλώτους. Με την υποχώρηση του στρατού χάνονται οι ελπίδες των Βορειοηπειρωτών, που χάρηκαν προσωρινά εξαίμνη λευτεριά. Και σε λίγο ένα μεγάλο κλάμα ξεσπάει. Τα δάκρυα των ξανασκλαβωμένων χύνονται καφτά. "Αναστενάζει ο τόπος πέρα για πέρα. Κι ο ανοιξιάτικος ουρανός από γαλάζιος γίνεται μαύρος, κατάνυκτος. Οι σκλάβοι αγκαλιάζουν και θερμοπαρεκαλούν τους μπαρουτοκαπνισμένους φαντάρους να μη φύγουν και τους αφήσουν στα χέρια των νικημένων Ιταλών και στην εκδικητική μανία των αφρισμένων Αρβανιτάδων. Κλαίνει κι οι φαντάρους μαζί τους, βλέποντας ψυχές γονατισμένες απ' τον άνειπωτο καύμο, να μένουν πάλι σκλαβωμένες.

Τη Μεγάλη Πέμπτη και Μεγάλη Παρασκευή μαυρίζει ο Δροπολίτικος κάμπος και τα γραμμένα του βουνά απ' τον ελληνικό στρατό, που δίνει τις τελευταίες του μάχες στους ακολουθώντας πίσω τον Ιταλούς. Ο τελευταίος ελληνικός λόχος, με τοποθετημένα πολυβόλα στις κορυφογραμμές και πλαγιές της Κολοιτιής, του Διαζαράτιου, της Μεσαριάδας, της Δερεβιτσάνης και του μοναστηριού δίνει το τελευταίο μάθημα στις γκλοριόζες αρμάτες του Μουσολίνι, με αρχηγό τον λοχαγό Χρήστο Αβδίο.

Τα ελληνικά όπλα χτυπούν αμείλικτα τις ιταλικές θέσεις κι επιβάλλουν σιγή στα πολυβόλα τους. Τό βράδυ της Μ. Πέμπτης ο Αβδίο βρίσκεται στη Δερεβιτσάνη, όπου έχει ολο-

νύκτια σύσκεψη με παράγοντες του ιστορικού χωριού, που ανήσυχτοι ζητούν τη συμβουλή του και την ενίσχυσή του για τον άμεσο κίνδυνο, που διατρέχουν από τους πλιατσικολόγους Αλβανούς και τους ήττημένους Ιταλούς. Ο Αβδίο συνιστά αυτοάμυνα. Νύχτα, βαθιά τα μεσάνυχτα, φωνάζει έναν υπολοχαγό και του δίνει εντολή να συσκευασθούν προσεκτικά 50 όπλα και δύο πολυβόλα. Η διαταγή εκτελείται άμεσα και το ακριτικό χωριό του Δροπολίτικου βορρά εφοδιάζεται με τα πρώτα όπλα, για ν' αρχίσει τον ένοπλο αγώνα έναντι των εχθρών, που ξαναγυρίζουν ήττημένοι. Ο πυρήν για εθνική αντίσταση γεννιέται, ενώ ακόμη τα ελληνικά στρατεύματα δεν είχαν εκκενώσει όλη τη Β. Ηπειρο κι η υπόλοιπη πατρίδα δεν είχε καταληφθεί από τις σιδερόφραχτες μεραρχίες των Γερμανών. Παράλληλα οι υποχωρούντες Έλληνες, εφοδιάζουν με όπλισμό κι άλλες επαρχίες της ελ-

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

Η Κεντρική Επιτροπή Βορειοηπειρωτικού Αγώνος εκδίδει νέο μαχητικό δημοσιογραφικό όργανο

ληνικής Β. Ηπείρου, που τώρα διέτρεχε άμεσο κίνδυνο από τις αλβανικές εμπροσθοφυλάκες των πλιατσικολόγων Τουρκαλβανών. Οι Έλληνες οργανώνονται με πρώτο αντικειμενικό σκοπό την άμυνά τους έναντι των Αλβανών, κι ύστερα θα περάσουν στην αντιμετώπιση, θα χτυπήσουν Αλβανούς και Ιταλούς.

Ενώ οι μάχες συνεχίζονταν στην Επισκοπή, την Κακαβιά, στο Σαραντάπορο και στους πρόποδες της Νεμέρτσικας, προέβλεπε το θρασύνειλο αναστήμα τους οι πιστοί σύμμαχοι του Μουσολίνι, οι αιώνιοι νιοί των μισοφόρων, οι Τουρκαλβανοί, για να συνεχίσουν το πατροπαράδοτο έργο του πλιατσικολογήματος. Όμως αυτή τη φορά αντιμετώπιζον τη σθεναρή άμυνα κι αντίσταση των αρματωμένων χωριών των ελληνικών κοινοτήτων της Βορείου Ηπείρου. Με κέντρο τη Δερεβιτσάνη ιδρύεται η πρώτη αντιστασιακή οργάνωση, με τον τίτλο ΜΑΒΗ — Μέτωπον Αμύνης Βορείου Ηπείρου. Η εθνική αυτή οργάνωση σε σύντομο χρόνο θα απλώσει τους πλοκάμους της σ' όλη τη Δερεβιτσάνη. Ένα μήνα αργότερα, τον Μάιο του 1941, δόθηκαν οι πρώτες μάχες έναντι των σιφών των Τουρκαλβανών, που σαν ύαινες ώρμουσαν να διαγυμίσουν το βίος των χριστιανών. Όμως αναγκάστηκαν οι θρασύνειλοι Λιάμπηδες να υποχωρήσουν στις μάχες, που έδωσαν στη Δερεβιτσάνη, Τεραχάτες, Γορίτσα, Μπουλιάρτες και να μη ξανατολμήσουν να επιχειρήσουν άλλες ληστρικές απόπειρες. Τό Μέτωπο Αμύνης τους δίνει καλά μαθήματα.

Τον Ιούνιο του 1941 τελειώνει ο άμυντικός σκοπός του ΜΑΒΗ. Στα μέσα του Ιουνίου τούτου επέστρεψαν από την εξορία στην Ιταλία οι άειμνηστοι εθνικοί αγωνιστές Βα-

σίλειος Σαχίνης, Γιάννης Διαμάντης, Γρ. Κιστάτης, Ορέστης Αναστασιάδης κ.λ.π., που αφού εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για το έργο του ΜΑΒΗ, άρχισαν να προσανατολίζονται καλύτερα για τη δημιουργηθείσα κατάσταση στην κατεχόμενη πατρίδα. Τό χειμώνα του 1941 το ΜΑΒΗ έρχεται σε συνεννόηση με μέλη αντιστασιακών οργανώσεων της Ελλάδος. Οι συνεννοήσεις εξακολουθούν ως την άνοιξη του 1942, όταν σημείωμα του άειμνηστου Μητροπολίτου Ιωαννίνων Σπυρίδωνος στάλθηκε στο Βασίλη Σαχίνη, με το οποίο τον ενημέρωνε για την αντιστασιακή κίνηση στην Ελλάδα και του υποδείκνυε τρόπους οργανωτικούς για τη σωτηρία των ελληνικών πληθυσμών της Β. Ηπείρου.

Σε μυστική συνεδρίαση στη Δερεβιτσάνη, με την ευκαιρία κάποιας γιορτής, τα μέλη του ΜΑΒΗ με προεδρία του Βασίλη Σαχίνη, συμφώνησαν συνωμοτικά να μετονομάσουν την άμυντική οργάνωση από Μέτωπον Αμύνης Βορείου Ηπείρου σε Μέτωπον Απελευθερωτικών Βορείου Ηπείρου. Έδρα της οργάνωσης ορίζεται το Αργυρόκαστρο. Τα μέλη του συμβουλίου εξελέγοντο με μεγάλη αυστηρότητα και προσοχή και ένεκρίνοντο από τον πρόεδρο Βασίλη Σαχίνη. Σε λίγο χρονικό διάστημα το ΜΑΒΗ ξαπλώνεται εκτός απ' τη Δερεβιτσάνη, στο Παγγώνι, τη Ζαγοριά, τη Λιοντίζη, το Δέλεϊνο, τη Χιμάρα, το Βούρκο. Στελέχη του φτάνουν ακόμα στην Αύλωνα, την Κορυτσά, την Πρεμετή. Από το σημείο τούτου αρχίζει τη μεγάλη αντιστασιακή δράση το ΜΑΒΗ, χτυπώντας τους Αλβανούς συνεργάτες των Ιταλών, τους Ιταλούς καραμπινιέρους, ιταλικές στρατιωτικές φάλαγγες και διενεργώντας σαμποτάζ σε πολλά σημεία. Στρατιωτικοί αρχηγοί του ΜΑΒΗ διακρίθηκαν στις μάχες έναντι των Ιταλών, Αλβανών, των Τσιάμηδων και των Αλβανών παρτιζάνων — χτεσινών συνεργατών των Ιταλών — στα Ριζά και στο Βούρκο, ο Δευτέρης Γκουβέλης, ο Θύμιος Λιώλης, ο Γιάννης Παπής κι άλλοι.

Για την οργάνωση και τη δράση του πρώτου αυτού αντιστασιακού κινήματος της Βορείου Ηπείρου, μεταπολεμικώς, και συγκεκριμένα το 1946, παρουσιάστηκε στα Γιάννενα πρόσωπο έντελως άγνωστο στους βορειοηπειρωτικούς κύκλους της εποχής, που ούτε λίγο ούτε πολύ προσέβλεπε ως ιδρυτής και αρχηγός του ΜΑΒΗ, διευθύνον αυτό από... τα Τίρανα, όπου έμπορευτο. Η πλαστογραφία της ιστορίας δεν είναι σύγχρονο φαινόμενο. Η Κεντρική Επιτροπή Βορειοηπειρωτικού Αγώνος θα εκδώσει προσεχώς την ιστορία του ΜΑΒΗ, με βάση τα Αρχεία του Στρατηγού Ναπολέοντος Ζέρβα, του άειμνηστου εθνικού αγωνιστού Μιχάλη Μάνου κι άλλων αγωνιστών του ΜΑΒΗ. Από τα αρχεία αυτά πουθενά δε φαίνεται πρόσωπο να διευθύνει τον αντιστασιακό Αγώνα από τα Τίρανα. Η αντιστασιακή έρευνα θα βάλει τα πράγματα στη θέση τους και θα στιγματίσει την πατριδοκαπηλεία.

Η πρώτη εθνική αντίσταση των Ελλήνων έναντι των εχθρών της πατρίδας άρχισε στη Βόρειο Ηπειρο, τον Απρίλιο — Μάιο του 1941. Ας το μάθουν οι Έλληνες, κι ιδιαίτερα όσοι ασυνείδητα μελούν για... ελληνόφωνους Αλβανούς.

Ο ΓΑΜΟΣ ΣΤΟ ΛΕΛΒΙΝΟ ΚΑΙ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΟΥ

(Συνέχεια από προηγούμενο)
ΣΤΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

Μόλις άκουστούν από μακριά τουφεκιές, θγαίνουν οι συγγενείς και φίλοι του γαμπρού τουφεκίζοντας κι αυτοί:
«Καλώς ώριστες!»
«Καλώς σας ήρθαμε!»
Έκει σταματάνε κόδουν τ' τσουρέκι της νύφης που έφερε από τὰ γονικά της και πίνουν κρασί από δική τους «τσιτίσα». Ό γαμπρός τους αφήνει και καλπάζει κοντά στο «φρότωμα» της

ΚΑΤΙΝΑΣ ΠΑΠΑ

νύφης, τὸ προσπερνάει καλπάζοντας γιά νά κόψει μέ τὸ χαντζάρι, παληότερα πού φορούσανε φουστανέλλα, μέ μιά μαχαίρα ἀργότερα, τὴ δάφνη πού εἶναι κρεμασμένη μπροστά στήν πόρτα τῆς αὐλῆς· παίρνει ἕνα κλαδί καὶ γυρίζει νά ὑποδεχτῇ τὴ νύφη συνοδευόμενος ἀπὸ γυναῖκες καὶ παιδιά πού χωριοῦ πού τραγουδοῦνε:

«Έθγα, μάνα μου, νά δεις γιά νά δεις καὶ τὸ παιδί σου πού τὸ έπεφες γιά νύφη, νύφη καὶ κυρά - νύφη νά σοῦ φέρε τὸ φεγγάρι τὸν ἀνγερινὸ μέ τάστρα Τὸν ἥλιο νά σέ πυρώνει, τὸ φεγγάρι νά σοῦ φέγγει.

Κι ἔξακολουθοῦνε:

Τρέχουν τὰ νερά, τρέχουν οἱ δρόμες, τρέχουν τὰ μικρά παιδιά νά δουν τὴ νύφη τρέχουνε νά τὴ ρωτήσουν: νύφη, τέφερες τὸ πεθεροῦ σου; γιά νά σέ λή νύφη, νύφη καὶ κυρά - νύφη; κι ἀρχοντοδυνατέρα;

—Τὴν ἀγάτη καὶ τὸ μύσκο· ἀποκρίνεται ἡ νύφη καὶ σκορπίζει κατὰ τὴ μεριά πού εἶναι τὰ παιδιά ξερά σύκα καὶ καρῶνια καὶ ἄλλους καρπούς πού εἶναι παραγεμισμένο τὸ «ζωνάρι» της.

Ζυγώνουν τὴν πόρτα τοῦ μαντριοῦ καὶ οἱ νιδγάμπροι μπαίνουν καὶ θγαίνουν τρεῖς φορές καὶ στήν κάθε φορά ὁ γαμπρός κόδεϊ καὶ λίγη δάφνη.

Μόλις μπι ἡ νύφη στήν αὐλὴ οἱ δικές της γυναῖκες τῆς δίνουν τρυπητὴ κουλούρα καὶ ἐνὼ οἱ συμπεθεροὶ τὴν παρακιοῦν «ρίξε νύφη τὴν κουλούρα» ἡ νύφη καθάλα ἀκόμα στἀλόγ της πεταίει τὴν κουλούρα στὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ. Ἄν ἡ κουλούρα σταθῇ στὰ κεραμίδια ἡ καὶ τὰ ἀγγίζει ἡ νύφη θὰ σταθῇ στὸ καινούριο σπίτι, ἂν δὲν σταθῇ καὶ δὲν ἀγγίζει, ἡ νύφη δὲ θὰ ριζώσει.

Ἡ νύφη κατεβαίνει ἀπὸ τἀλογο καὶ οἱ δικοὶ τῆς τὴν τρυγυρίζουν καὶ τῆς τραγουδοῦν:

Τάξε πεθερὲ τῆς νύφης τάξε κι ἔλα νά τὴν πάρεις.

«Νά τὴν ἀσπώσετε κι ἀπὲ νά τὴν πάρετε», λένε τρεῖς φορές καὶ δὲν ἀφήνουν νά προχωρήσει, ἂν δὲν ἔρθῃ ὁ πεθερός, πού κατεβαίνει ἀμέσως κερνάει τὴ νύφη ἀσπμένα νομίσματα καὶ τὴν ὀδηγεῖ πρὸς τὴ σκάλα ἐνὼ οἱ ἄλλοι τραγουδοῦν:

Έθγα πεθερὸ στὴ σκάλα μέ τὸ ρίζι μέ τὸ γάλα. Ρίξε ρίξε νά ριζώσει καὶ σιτάρι νά προκόψει πέντε γιούς θέλει νά κἀμει κι ὕστερα μιά θυγατέρα. Μωρ' αὐτοῦ μωρ' πέρδικά μου μωρ' αὐτοῦ νά ξεπουλιάσῃ.

Ἡ πεθερὸ ραίνει τὸ «ρίκι» μέ ρίζι καὶ μέ στάρι κρατώντας στἀλλο τῆς χεῖ ἕνα δοχεῖο γεμάτο μέλι καὶ ἀλεύρι. Πρῶτος ὁ γαμπρός δυνάει τὰ δυὸ του δίκτυλα στὸ μέλι καὶ τἀλεύρι καὶ χαράζει τρεῖς φορές τὸ σημεῖο τοῦ στανουῦ πάνω ἀπὸ τὴν πόρτα, τὸ ἴδιο ὕστερα κάνει καὶ ἡ νύφη καὶ μπαίνουν στὸ σπίτι καὶ πίσω τους καὶ ὅλη ἡ συνοδεία. Παλαιότερα πρὶν μποῖν οἱ γαμπροὶ στὸ σπίτι περνοῦσαν ἀπὸ ἕνα μεγάλο τουρκὶ καὶ οἱ δυὸ τους, πού κρατοῦσαν ὀρθὸ μπροστὰ στήν πόρτα ὕστερα παραμύριζε τὸ τουρκὶ καὶ ἔμπαιναν καὶ οἱ ἄλλοι.

Τὰ προκιά τῆς νύφης τοποθετοῦνται στὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ καὶ κοντὰ σαῦτὰ τοποθετοῦν καὶ τὴ νύφη καὶ οἱ ἄντρες ἀέρνουν ὀλόγυρα χορὸ, τραγουδοῦντας τρία τραγούδια.

Πρῶτο στὴ σειρά:

Τὰ σαννidia, τὰ σαννidia τὰ λεφτοπελεκημένα... κ.λπ.

Δεῦτερο:

Στοῦ καλοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι μιά μπιλά ἦταν φωτωμένη καὶ τὴν κατερῶ νά γίνε' ἂν ἀνθίσει, ἂν καρπίσει πέντε γιούς θελ' ἀποχτήσει καὶ κατὰπ θυγατέρες γιάγάτη καὶ γιά πόνο γιά μιά γλυκεῖα κούδεντα.

Καὶ γιά τ ρ ἰ τ ο ἕνα ἀποιοδιόποτε τραγοῦδι τοῦ χοροῦ καὶ ἅμα τὸ τελειώσουν καὶτὸ καθόνται στοὺς στρωμένους «σουφάδες», στὴ μιά «κορφή» τοῦ σπιτιοῦ οἱ ἄντρες καὶ στήν ἄλλη

Γομήλιο ἔθιμο τῆς Βορείου Ἡπείρου

ἀπέναντι οἱ γυναῖκες. Κι ὅσο οἱ καλεσμένοι τρώνε ἡ νύφη «καμαρώνει» στέκεται δηλαδή στὴ γωνιά τῆς «μπουλόμενης», σκεπασμένη μέ τὴν καλύτερα της, καὶ ὑποκλίνεται, κάθε πού οἱ συμπεθεροὶ τῆς εὐχνοῦνται.

Κι οἱ γυναῖκες τῆς τραγουδοῦν κατὰ σειρά:

Μπρέ, νυφούλα μου καμαρωμένη πού ἔμαθες νά καμαρώνεις; —Ἡδρα πεθερὸ καμαρωμένη κι ἔμαθα καὶ καμαρώνω. Ἡδρα πεθερὸ καμαρωμένο κι ἔμαθα καὶ καμαρώνω κ.λπ. κ.λπ.

Γυναῖκες τοῦ Βούρκου (1913). (Ἄρχεϊον Νικ. Παπαδοπούλου).

Δεῦτερο:

Νύφη μου καὶ μαυρομάτα ποδοῦν ψῆς καὶ ποδῶσι τώρα. Ψῆς ἦμουν στὰ γονικά μου Ψῆς στὰ πεθερικά μου. Γιά νά νύφη τράνυρά σου γιά νά δῆς τὴν πεθερά σου.

Γι' ἄκουσε νύφη, νύφη καὶ κυρονύφη τί λέει τὸ Βαγγέλιο, νύφη καὶ κυρονύφη τί μολογáει τὸ γράμμα, νύφη καὶ κυρονύφη τίμα τὴν πεθερά σου, νύφη καὶ κυρονύφη γιά νά σέ λεί νύφη καὶ κυρονύφη. Τίμα τὸν πεθερὸ σου, νύφη καὶ κυρονύφη. Τίμα καὶ τοὺς γειτόνους κ.λπ. κ.λπ.

Ὑστερα τῆς φέρουν ἕνα «κανίον» καὶ καθάβει ἐνῶ αὐτὲς τραγουδοῦνε:

Εἰς τὸ σκαμνὶ πού κάθησες ξερά ἦτανε τὰ ἔξυλα Κι ἀπὸ τὴν ἐμορφάδα σου ἀνθῶν καὶ γάξουν φύλλα. Καὶ συνεχίζουν μέ πλήθος ἄλλα τραγούδια.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔχουν φάει ὅλοι, ὁ ἥλιος γέρνει κατὰ τὴ δύση καὶ οἱ ἄνδρες φρονιδοῦνται καὶ ἀέρνονται καὶ ἀέρνουν χορὸ τραγουδοῦντας:

Τῶχο μάρα καὶ καὶτὸ νά δῶ τὸ νοῦνο στὸ χορὸ.

Ό νοῦνος εἶναι ὑποχρεωμένος τότε νά μπεῖ κι αὐτὸς στὸ χορὸ.

Τῶχο μάρα καὶ καὶτὸ νά δῶ τὸ γαμπρὸ στὸ χορὸ.

Σπρωίνεται κι ὁ γαμπρός.

Τῶχο μάρα καὶ καὶτὸ νά δῶ τὴν νύφη στὸ χορὸ.

Τότε οἱ «μπουκουτζήδες» παίρνουν τὴ νύφη καὶ πιάνουνται ὅλες στὸ χορὸ καὶ ἀρχίζουν τὸ περίφημο τραγοῦδι τῆς νύφης:

Σήμερα εἰν' ἄσπρος οὐρανὸς σήμερα εἰν' ἄσπρη μέρα

Όλα τὰ πουλάκια ζυγά - ζυγά Δυὸ χελιδονάκια ζευγαρωτά, τῶρημο τἀηδὸν τὸ μοναχὸ καθάβει στὸν πύργο καὶ κελαηδεῖ:

Σμηττῇ φωνάζει καὶ μπουταντῇ (= περιδολάφῃ)

πὸ τὴ διὰλεξεσ αὐτὴ τὴ νιά; τὴ γαῖτανοφρόδα τὴν πέρδικα; μέσ' το μαχαλά τῆς ἀπέρασα καὶ στήν γειτονιά τῆς ἐδιάδρηκα. Τὴν ἤδρα στὸν κῆπο πού πόνιζε τὰ βασίλικά τῆς ἐδρόσιζε καὶ τὸ θάνατό τῆς ἐθράντιζε Ἐκοψε κλονάρι καὶ μῶδωσε Ἐνά καὶ σὺ διαδάτη μυριστικό». Κι ἀπὸ τ' ἀφρονότες τὴν ἀγαπῶ. Ταράξου νοῦν' ἀπ' αὐτοῦ καὶ σῦρε πάρα κάτω καὶ χώρισ' τὰ παιδιά σου ἔτσι νά σοῦ προκόψουν.

Ό νοῦνος συμμορφώνεται καὶ τὸ τραγοῦδι συνεχίζεται. Κι ἐνὼ ὁ νοῦνος ἐνώνει γιά τελευταία φορὰ τοὺς νιδγάμπρους, ὁ γαμπρός σπρώχνει τὴν «μπούλα» ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς νύφης καὶ τὴ ρίχνει ψηλά στήν κολώνα τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου μένει τρεῖς μέρες.

Οἱ ἄντρες ἀφήνουν τὸ χορὸ καὶ τὸν πιάνουν τώρα οἱ γυναῖκες ἔχοντας μπροστὰ τὴ νύφη.

Τράβα τὸ χορὸ νυφούλα Τράβα τὸν καὶ μὴ κοιμάσαι Τὰ παπούτσινα μὴ λυπάσαι Πάλι ὁ γαμπρός νά ζήσει Πάλι αὐτὸς θὰ καζαντῇσει τὰ παπούτσινα νάστοχτῇσει.

Τελειώνουν τὸ χορὸ καὶ καθόνται ὅλοι καὶ δειπνάνε. Μετὰ τὸ δείπνο τὰ τραγοῦδια καὶ οἱ χοροὶ ξαναρχίζουν καὶ βαστοῦν ὅλη τὴ νύχτα. Κατὰ τὰ ἑξημερώματα χοροῦσιν τὸν τελευταῖο χορὸ τὸν πῶ ζωρηό. Τὸ γνωστότατο σὺλη τὴν Ἑλλάδα τὸ «Πιτέρει»:

«Πῶς τὸ τρίβουν τὸ πιτέρει οἱ δαιμόνοι καλογέροι...».

Τὴ νύχτα τοῦτῃ τὴν τελευταία, πού ἀπὸ τὸ πολὺ κρασί, τὸ χορὸ καὶ τὸ τραγοῦδι ἀναψε τὸ αἷμα τῶν καλεσμένων, τραγουδοῦνε καὶ μερικά τραγοῦδια, πού σὲ ἄλλη ὥρα νηφάλια οἱ Ἡπειρώτες μέ τὴ σεμνότητα πού τοὺς χαρακτηρίζει δὲν θὰ τὰ τραγουδοῦσαν. Τὰ τραγουδοῦν μόνον αὐτὴ τὴ νύχτα καὶ στὰ «Πιτερόγια».

Φαίνεται καθαρὸ πὸς εἶναι «Ἐπιθαλάμια». Κόρη μέ τὰ λιανὰ κομπιὰ καὶ μέ τὰ μαῦρα μάτια στὴν πόρτα μου νά μὴ διαβῇς κι οὐδὲ στὸν ὁδορὸ μου λαγαίνει ὁ γιός μου ἀπὸ κρασί, λαγαίνει μεθυμένος καὶ κἀβει τὰ λιανὰ κομπιὰ φιλάει τὰ μαῦρα μάτια.

Διάβαινε νάσιχη μου, διάβαινε πὸς διαβαίνεις ὀνὰ διαβαίνεις μέ πολλοὺς κάμπε πὸς δὲ μέ λέπεις κι ὀνὰ διαβαίνεις μοναχὸς κόπιαζε κι ἔλα μέσα τι' ἔχω τίς πόρτες ἀνοιχτές καὶ τὰ σκαλιά δεμένα.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶ ἡ νύφη μ' ἕνα παιδί μέ μάνα καὶ πατέρα πηγαίνει νά «φιλιῇ» τὸ πηγάδι· ἀφήνει ἕνα νόμισμα στήν πηγή, γυμίζει τὸ μαστραπά της καὶ γυρίζει. Οἱ γυναῖκες, πού τὴν καρτεροῦνε τῆς τραγουδοῦνε:

Πάσ' ἡ νύφη γιά νερό μέ τὸ χουτοκάγην' πότε πάει καὶ γύρισε δὲν τὴν ἀπνέασσε!

Γυρίζει ἡ νύφη καὶ πᾶει στὸ τραπέζι πού καθόνται οἱ ἄντρες καὶ ρίχνει στὰ χέρια τοῦ καθενὸς ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ νοῦνὸ τῆς λίγο νερὸ καὶ πλύνονται· τελευταία ἔρχεται ἡ σειρά τοῦ γαμπροῦ. Τοῦ ρίχνει δειλὰ λίγο νερὸ· αὐτὸς ἐνώνει τίς δυὸ τοῦ χουφτες καὶ παροτρύνει τὴ νύφη κοιτάζοντάς τὴν στὰ μάτια· «ρίξε, νύφη, ρίξε!» ἔχοντας στὸ νοῦ τοῦ νά τῆς ραητῇσει τὸ πρόσωπο. Πολλὲς φορές ἡ νύφη καταλαβαίνει τὸ σκοπὸ τοῦ καὶ χνέει ἐλάχιστο νερὸ στίς χουφτες τοῦ σὲ κάθε παρότρυνση καὶ ὅταν ἐκείνος ἐμπένει «κι ἄλλο νύφη, κι ἄλλο» αὐτὴ τινάζει ὅλο

τὸ νερὸ τοῦ μαστραπά στὸ πρόσωπό του καὶ φεύγει τρέχοντας, ἐνὼ ὅλοι γελάνε.

Ἡ διασκέδαση συνεχίζεται ὡς τὸ μεσημέρι πού τρώνε κι ἀμέσως ὕστερα ἐκκιοῦνε τοὺς νοῦνους. Τοῦ ἔχουν ἐτοιμάσει «σακκοῦλι»: τσουρέκι, μπουρέκι, μιά τσίτσα κρασί καὶ ἕνα πλάτη φητὸ ἀρνί, πού τὰ κρατεῖ τὸ κοπέλλι τοῦ.

Ό γαμπρός κι ἡ νύφη τὸν προσφέρουν «πισκέου» ἡ νύφη «καλτσούνια» καὶ «πατούσες» κι ὁ γαμπρός κόνινο μαντήλι, πού τοῦ τ' ἀπλόνουν στὴν πλάτη καὶ στὸς ὤμους.

Καθὼς τὸν ἐκκιοῦνε τραγουδοῦνε:

Στὸ καλὸ καλέ μας νοῦνε, στὸ καλὸ καὶ τιμημένο ὅπως κόπιασες μέ κλῆμα νά κοπιᾶσεις καὶ μέ λάδι καὶ σὲ γιούς σας νά χαροῦμε νύθρουμε νά τραγουδοῦμε. —Καὶ σὲ γιούς τῆς ἀφεντίσας σας καὶ στὰ ἀρχοντοπούλα σας.

Κι ἀφοῦ προχωρήσουν λίγο οἱ νοῦνοι:

Λύσε δέσε τὰ πουγγιά σου, Μωρὲ Νοῦνε, Νά κερᾶσεις τὰ παιδιά σου ὦ, κυρ - Νοῦνε,

Κι ἐκείνοι κερνᾶνε τὴ νύφη καὶ σκορπίζουν μικρονομίσματα καὶ στὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ καὶ φέρνουν μέ τίς εὐχές καὶ τὰ ντουφεκίσματα ἐκκιοῦν, πού τοὺς ξεπροβοδίζουν. Ὅσοι ἀπόμειναν γυρίζουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ τραγου-

Σαρακατσάνα βλάχισα στοῦ Βούρκου τὰ Λιβάδια (1913). (Ἄρχεϊον Νικ. Παπαδοπούλου).

δώντας. Ἐκεῖ στήνουν καὶ τὸ χορὸ καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ προπέμπουν τοὺς «μπουκουτζήδες» τῆς νύφης ἄντρες καὶ γυναῖκες τραγουδοῦντας καὶ ντουφεκίζοντας.

Ό γάμος τελειώσει. Ὅμως τὸ γλέντι μεταξὺ τῶν στενὸν μόνον συγγενῶν τῶν δυὸ σπιτιῶν συνεχίζεται μέ τὰ «Φιλέματα» καὶ τὰ «Πιστροφία».

Φιλέματα.

Τὴν Δευτέρα τὸ δῶδν γίνονται τὰ «Φιλέματα». Ό γαμπρός, ἡ νύφη, οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ οἱ στενότεροι συγγενεῖς πηγαίνουν στοὺς γονεῖς τῆς νύφης μέ «κανίονα» τσουρέκι, μπουρέκι, ψητὸ ἀρνί καὶ κρασί καὶ γλυκὺν τρώγοντας, πίνοντας καὶ χοροδόντας ὡς τὸ πρῶ. Τὸ πρῶ γυρίζουν στὰ σπῆτια τους.

Πιστροφία.

Τὴν Τρίτῃ τὸ πρῶ ὁ γαμπρός, ἡ νύφη καὶ οἱ γονεῖς τους γυρίζουν στὸ σπίτι τους καὶ τὸ ἴδιο δῶδν περμεῖνουν τοὺς γονεῖς τῆς νύφης πού θάρθουν μέ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς τους, πού πᾶναι νάναι διπλοὶ στὸν ἀριθμὸ ἀπ' αὐτοὺς πού πῆγαν στὰ «φιλέματα».

Φέρνουν καὶ κείνοι «κανίονα» καὶ τρών καὶ πίνουν καὶ τραγουδοῦνε ὀλονυχτίς, ὡς τὴν Τετάρτῃ τὸ πρῶ ὅπου γυρίζουν στὰ σπῆτια τους.

Καὶ μόνον τὴν Τετάρτῃ μετὰ τὸ γάμο τους ὁ γαμπρός καὶ ἡ νύφη μένουν ἐπιτέλους μόνι στὸ σπίτι τους!

Στὰ «Πιστροφία» τραγουδοῦνται ἕνα τραγοῦδι τοῦ χοροῦ, πού τὸ παραθέτω γιά τὴν ποιητικὴ εἰκόνα τοῦ δέντρο καὶ τοῦ

κοριτοῦ, πού κεντάει «χρυσὰ μαντήλια» στὴ ρίζα τοῦ τὴν «ἀσπένια».

Δέντρον εἰ - μωρὴ Διαμάντω δέντρον εἶχα στὴν αὐλὴ μου. Γιά παρὴ - μωρὴ Διαμάντω γιά παρηγοριά δική μου. Δὲν τὸ ξέ - μωρὴ Διαμάντω δὲν τὸ ξέρω τί λογιέται. Πράσινα κάνει τὰ φύλλα τὰ κλωνάρια σὰ γαλάζια. Καὶ τίς ρι - μωρὴ Διαμάντω καὶ τίς ρίζες ἀσπένιες. Κόρη ἐκὰ - μωρὴ Διαμάντω κόρη ἐκάρθονταν στὴ ρίζα κέντιζε χρυσὰ μαντήλια

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου τῆς ἡ νύφη εἶναι ὑποχρεωμένη γιά ἕνα χρόνον, ὅποιον ἀπαντᾷ γιά πρώτη φορὰ νά τοῦ φιλή τὸ χεῖ, νά κάνει τρεῖς μετάνοιες μπροστὰ τοῦ καὶ νά δέχεται φιλοδωρήματα ἀλλὰ καὶ νά χαρίζει δῶρα, ἔργα τῶν χειρῶν της, πλεχτὰ ἡ κεντητὰ.

Ἐδὼ τελειώνει ἡ «Χαρά».

Ὀλάκερο τὸ χωριὸ χόρτασε χορὸ, τραγοῦδι, φαγοπότι· γλέντησε μέ τὴν καρδιά καὶ καὶ ξεκουράστηκε.

Τώρα γυρίζει στὴ συνθηλαμένη ζωὴ του μέ τὴν ἀκατάπαυτη σκληρὴ δουλειὰ τῆς καλλιέργειας.

Οἱ γυναῖκες θὰ σκαλοῦν, θὰ βοτανίσουν, θὰ φυτέψουν, θὰ θερίσουν, θὰ τρυγήσουν, θὰ κόψουν ἔξυλα, θὰ θάψουν, θὰ κἀ-

ΠΥΡΞΟΣ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Γραφεῖα: Ναυαρίνου 8 — ΑΘΗΝΑΙ
Τηλ. 3629.769

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Ἐτήσιος	Δρχ. 200
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Ἐξάμηνης	» 120
Τραπεζῶν, Ἰδρυμάτων	» 800
Δήμων καὶ Κοινοτήτων	» 400
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Γενικῶς δι' ὅλες τὰς χώ- ρας (ἀεροπορικῶς)	δολ. 20
Διαφημίσεις: Ἐκαστον ἑκατοστὸν στήλης 8ρχ. 100	
Ὑπεύθυνος ἐκδόσεως: Ἡλ. Κώνστας, Ναυαρίνου 8	

Κι ἂν δὲ κρατοῦν πιεθάγκωνα δεμένη εἶδ' αἶμα ἑλληνικὸ καὶ δὲν πεθαίνει (Λ. Μαβίλης)

— Β' —

Ἀπὸ τὴν Κακαβιά, ὕστερ' ἀπὸ μερικά κλωθογυρίσματα τοῦ δρόμου, κάτασπαρ καὶ μορφοχτυπημένα χωριά προβάλλουν τ' ἀνάσπινά τους στὴν πέρα τῆς μεριά, ξερὰ τοῦ δρόμου, οἱ Μουλιαράταις ἢ Μουλιαράτι, ξεκουσμένοι χωριὸ γιὰ τοὺς πολλοὺς καὶ καλοὺς δασκαλοὺς πῶδαλε, καὶ γιὰ τὴν οἰκογένεια τῶν Κουρμένων, ποῦταν γνωστὴ στὴν Πόλη καὶ στὴν Ἀθήνα. Οἱ Ζερβάταις ἢ τὸ Ζερβάτι μὲ κορώναν στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ τὸ θυζαντινὸ μοναστήρι τοῦ Δρυάνου. Ἐνας δρόμος ἴσιος ἀπὸ τὴν Κακα-

ῚΥπὸ τοῦ κ. ΝΙΚ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπιτίμου Λυκείαρχη — Μέλους τῆς ΚΕΒΑ

θιά ὡς τὸ Γιωργουτσάτι, καὶ ἄσπρος σάν λαμπάδα — λαμπάδα τὸν ἔλεγαν — ἦταν ἀτέλειωτος. Δεξιά μεριά, κοντὰ στὸ Μπουλιαρατινὸ πυκνὰ δέντρα στὶς ὄχτες τῶν τράφων, ποτίζονταν ἀπὸ τὶς Καϊμέρες, τὸ νερόμυλο κάτω ἀπὸ τὴν Κακαβιά, ποὺ δούλευε μὲ νερὸ ἀπὸ παρακλάδι τοῦ Δρύνου. Στὸ Γιωργουτσάτι πολλὰ μαγαζιά τὰ τελευταῖα χρόνια ἔδιναν ζωὴ καὶ κίνηση στὴν Ἀπάνω Χώρα. Σταυροδρόμι ἀληθινὸ τὸ Γιωργουτσάτι, ἕνας δρόμος τραβοῦσε ἀπ' αὐτοῦ γιὰ τὴν Ἀπάνω Δρόπολη, ἄλλος γιὰ τὸ Δέλτινο καὶ τὸ Σκάλωμα, ὅπως ἔλεγαν παλαιότερα τοὺς Ἀγίους Σαράντα, καὶ ἄλλος γιὰ τὰ χωράφια τοῦ κάμπου. Ἀληθινὸ κέντρο μὲς στὴ μέση τῆς Δερόπολης τὸ Γιωργουτσάτι. Στὸ Γιωργουτσάτι τέλειων ἡ Ἀπάνω Δερόπολη καὶ ἀρχίζει ἡ Κάτω Δερόπολη.

Πολλὰ καγκέλια, ἀτέλειωτες στρόφες ἀπὸ τὸ Γιωργουτσάτι ὡς τὸ διπλανὸ χωριὸ, τὴ Γράφη ἢ τὸ Γράμ, ξεπλωμένο ὡς κάτω στὸν κάμπο καὶ τὸ ντερβένι, ὅπου ἦταν στημένα τὰ μαγαζιά καὶ οἱ καφενέδες τοῦ χωριοῦ. Ἐνα μεγάλο χάσμα, τὸ μπουναζὶ τῆς Γράφης χωρίζει τὸ χωριὸ σὲ δυὸ μαχαλάδες, τὸν παλιὸ καὶ τὸν καινούργιο. Κάπου ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας, πέρ' ἀπὸ τὴ Γράφη, δυὸ ἄλλα χωριά ἡ Λιούγκαρη καὶ ἡ Φραστονή, ἡ ὅπως ἔλεγαν μ' ἕνα ὄνομα τὰ Φραστοναλιούγκαρη, σκαρφαλωμένα στοὺς πρόποδες καὶ στὰ ἰσώματα τοῦ βουνοῦ, μέσα στὰ πουνάρια, τὶς ἀμυγδαλιές καὶ τὶς μυλικοκκίες εἶχαν κοινὸ θρησκευτικὸ κέντρο τὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας. Ἐδὼ τὸ δεκαπενταῦγουστο κάθε χρόνὸ γίνονταν ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα πανηγύρια τῆς Δερόπολης. Ἐδὼ παίρνονταν καὶ σοδαρὲς ἀποφάσεις γιὰ ἐθνικὰ ζητήματα τοῦ τόπου.

Κι ὕστερα ἀνήφορος καὶ κατήφορος, ἐρημοκκλήσια σὲ κάθε ἔθμα, ραχοὺλες ὁμαλές καὶ ὠψίματες, χαμηλὰ σιαδάρικα καὶ ἀγριόδεντρα, πράγια καὶ μυλικοκκίες στὸν Ἀη - Θόδωρο καὶ δίπλα πρὸς τὸ Παλιοχώρι. Βαθούλωμα κλεισμένο ἀπ' ὅλες τὶς μεριές τὸ ἰσώμα τῆς Βύλλιας, ὅπου κοπαδία στάλιζαν Φραστοναϊώτικα καὶ Γοριταϊνίκα. Κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ κάμπου, ἀπὸ τὰ Σιαμαράνια καὶ τὴν Ἀνάληψη ὡς τὰ Μπατζίαρια

Νύφη Δροπολίτισσα.

ΣΤΟ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟ ΣΤΗΣ ΔΕΡΟΠΟΛΗΣ ΤΟΝ ΚΑΜΠΟ

χαλάσματα. Ἀτέλειωτα χαλάσματα παλιῶν συνοικισμῶν καὶ καταπράσινα βοσκοτόπια, ὅπου τὸ χειμῶνα καὶ τὴν ἀνοιχτὴ ἀμέτρητα κοπόδια ἔτρεφαντο, καὶ ἀφολογοῦσ' ὁ τόπος ὅλος ἀπὸ τὰ κουδούνια καὶ τὰ κυπριά. Ἐδὼ τὸ πλούσιο καὶ ξεκουστὸ σ' ὅλη τὴ χώρα λιθάδι τῆς Γορίτσας.

Ἄμα σκαρφαλώσεις τὰ μέσα τοῦ δρόμου, μὲς ἀπὸ τὰ χαλάσματα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν σπιτιῶν, ἀνυμνοῦνται νὰ φτάσῃ στὴν κορφὴ, ὅπου φουντῶν πουνάρια καὶ ἀγριαμυγδαλιές πάνω σὲ ἥμερο δροπέδιο, στὸ ψηλότερο σημεῖο τῶν γύρω βουνῶν, ἔρρεται καὶ τὸ Ἀηλιάς τῆς Γορίτσας. Σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀρχίζουν τὰ πρῶτα σπῆτια τοῦ χωριοῦ. Τὸ πῶ μικρὸ χωριὸ μὲς στὴν Κάτω Δρόπολη ἢ Γορίτσα, εἶχε τὸ προνόμιο νάνα τόπος καταλλήλως γιὰ παρατηρητήριον, ἀπ' ὅπου ἀνιχνεύσεις ὅλο τὸν κάμπο τῆς Δερόπολης, ἀπὸ τὴν Κακαβιά ὡς τὸ Κάστρο, καὶ τὴν πέρα μεριά ὡς τὴ Σούχα καὶ τὰ βουνὰ τῆς Λιουτζουριάς. Ἐδὼ ἄπάνω, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κορφὴ τοῦ Ἀηλιά, τὸ πρᾶσινο εἶναι σπάνιον. Ὅμως τὸ πῶ ὕγιεινὸ χωριὸ τῆς Δερόπολης, ὅπου οἱ κακὲς ἀρρώστειες ἦσαν ἀγνωστες, καὶ ὅπου ὁ χειμῶνας ἦταν ἐλαφρὸς καὶ τὸ καλοκαίρι δροσερό. Γερὰ πλεονία καὶ πόδια χρειαζόνταν ν' ἀνέβῃ καθεὶ στὴ Γορίτσα. Γι' αὐτὸ καὶ γεροδεμένα τὰ παλληκάρια τῆς Γορίτσας.

Δίπλα πὸ τὸ δρόμο, λίγα μέτρα κάτω ἀπ' τὸν περίγυρο τ' Ἀηλιά, ἔσπεκ' ὁλομόνοχος χρόνια καὶ χρόνια, τρανὸ καὶ περήφανο, σάν ἀκοίμητος σκοπὸς, στυλωμένο θαδεῖα μὲ τὶς ρίζες του στὸ χῶμα, τὸ «πράλι τῆς ἐκκλησίας», τὸ αἰωνόβιο πουνάρι. Πόσες φορές, κάτω ἀπ' τὰ σκληρὰ του κλαδιά, δὲν ξεπότισσαν οἱ κουρασμένοι ζευγίτες καὶ οἱ γυναῖκες, ποὺ γύριζαν ἀπ' τὸν κάμπο ζαλωμένες μὲ τὴ σοδεία ἢ μὲ τὰ χωράφια καὶ τὶς ἀντραῖδες, τὰ τσάκνα καὶ τὰ παλιούρια, τὰ κουτισοῦπια καὶ τὰ ρωμαϊκὰ κούτσουρα, πῶφερνε τὸ ποτάμι. Καὶ πόσες φορές δὲν ἀναπαύονταν κάτω ἀπ' τὰ πράσινα τοῦ καὶ γυαλίσταρα φύλλα, γεμάτα ὅλο δελτίν, ὁ παπὰς τοῦ χωριοῦ, ὁ Παπαθανάσης ἀπὸ τὴ Γορίτσα. Ξακουσμένος σ' ὅλη τὴ χώρα ὁ Παπαθανάσης ρουφούσε τὸν ταπῆκα τοῦ, καταστρώνοντας σχέδια γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Ρωμιουσίνης στὴ χώρα, ποὺ κινδύνευε τώρα ἀπ' τὴν ἀβάσταχτη ἀρβανίτικη σκληραία καὶ τὴν ἐκμετάλλευσή τοῦ ἀγὰ, ποὺ ἔξου-

σίαζε τὸν πλειότερα κάμπο τῆς Δερόπολης. Μ' ὅσα χρόνια καὶ ἂν πέρασαν, ἔμεινε πάντα τὸ ἴδιο στὸ πράλι τ' Ἀηλιάς στὴν ἀβάσταχτη μοναξιά του, ἐπιποκωνώντας γύρω τριγύρω ὅλη τὴ χώρα καὶ ὅλη τὴ Δροπολίτικὴ φύση. Ἀγρυπνος φρουρὸς νύχτα - μέρα σὲ ἀτελείωτη προσευχὴ γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Ρωμιουσίνης, ποὺ τῶν ῥαφ' ἡ σκληρὴ τῆς μοῖρας καὶ τὸ κακὸ τῆς ριζικὴ σκιάδεα νὰ μείνῃ σ' ἀγρία χέρια.

Στὴν τοῦρκικη ἀπογραφή τοῦ 1431 ἔρρεται γιὰ πρώτη φορά τ' ὄνομα τῆς Γορίτσας, καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια, ὅταν ἡ Δερόπολη ἐπανεστέγησε, ἡ Γορίτσα ἀναφέρεται ἀπὸ τὴς τοῦρκικες πηγὲς σάν ἀνυπόταχτο χωριὸ, ὅσπου στὸ τέλος οἱ Τούρκοι ἀναγνώρισαν στὴ Γορίτσα, ἄλλο ὅμως ἐξαγκωμὸ τοῦ τόπου στὸ 16 αἰ. ἐρημώνεται ἡ Παλιά Γορίτσα ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τὸ παλιὸ χωριὸ ἦτανε χτισμένο ψηλότερα ἀπὸ τὸ σημερινὸ, στὰ ριζώματα τῆς Πλάκας καὶ τῆς Παναγίας, στὰ χαλάσματα. Πέρα ἀπὸ τὰ ριζώματα τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ, κοντὰ τὸν κάμπο, δίπλα ἀπὸ τὸ ντερβένι, τοποθετοῦν οἱ ἀρχαιολῶγοι καὶ οἱ ἱστορικοὶ τὴν ἀρχαία Ἀβριανούπολη, πῶνιγε ὕστερα Δρυινούπολις, γιὰ νὰ διατηρηθῇ ὡς τὰ σήμερα μὲ τ' ὄνομα Δερόπολη. Ὅμως ἔντονη σ' ὅλες τὶς μεριές καὶ ἡ θυζαντινὴ παρουσία. Βυζαντινὰ χαλάσματα στὸν Ἀϊνικόλα, στὴν Παναγιά, στὸν Ἀϊθανάση, στὸ Καγκάδι καὶ Καγκαδόπουλο, στὸν Ἀηθόδωρο, κοντὰ στὴ Φραστονή, τοῖχοι μὲ σειρὲς κεραμιδίας. Ξαπασμένα πλῆθια ἀγγεῖα οὐλοῦθε ἔβλεπε τὸ μάτι, καὶ θυζαντινὰ νομίσματα πολλὰς φορές εὑρίσκαν οἱ γυναῖκες, ποὺ πῆγανον γιὰ ἔζλα στὴ Λευτοκαρὰ, καὶ οἱ πιστικοὶ πῶδωσαν τὰ πρόβια γύρω στὰ χαλάσματα.

Στὰ ριζὰ τοῦ βουνοῦ, ποὺ βορολαίε κάπως ἀπότομα ἀπὸ τὰ Μαντέμια τῆς Γορίτσας καὶ τὸ Λάκκο τοῦ Κώ-

τσιου, μέσα ἀπὸ τὴ Σκρίκα καὶ τὴν Παλιουρίδα, κοντὰ στὸ παλιὸ ντερβένι τοῦ Κάστρου, τὸν τοῦρκικα τζιανέ, κάτω ἀπὸ σκιερὸ φτελιά ἄστραφ' ἡ θαυματουργὴ ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς τοῦ Τεριαχάτι. Στὴ χάρη τῆς κατέβαιναν Τεριαχάτιοι καὶ Γοριταῖτες νὰ λειτουργηθοῦν στὸ χαλασμένο παρεκκλήσι. Κι ὕστερα πάντῃ καὶ ὁλομόνοχη, πῶνιγε τὸν ἄλλο χρόνὸ ἡ Ἀγία Παρασκευὴ νὰ λάμψῃ λίγο φῶς καὶ ἀνοικέρι στὴν κόλῃ τοῦ ἱεροῦ, στὸ σκαθούλωμα τοῦ μισογρεμισμένου τοῖχου. Ἐκεῖ εὐλαβικὲς γυναῖκες τοῦ λαοῦ ἄρριζαν, σάν περνούσαν τὸ ντερβένι, λίγο λάδι στὸν φαφλένιο φύτ καὶ κᾶνα κεράκι ποῦχαν τάχα. Κι ἔλαμπε μὲς στὴν ἐρημιά τῆς σκοτεινῆς νύχτας ἕνα λαμπύρισμα, σάν πυγολαμπίδα. Χρόνια πολλὰ ἐρημωμένη ἡ Ἀγία Παρασκευὴ. Ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ χαλασμοῦ τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ Λιτοδάταις, ποὺ καστεροὶ ἀγάδες καὶ ἀγριοὶ σπαχῆδες τὸ χάλασαν ἔδω καὶ τρακόσια χρόνια, πρόσμενε τὰ εὐλαβικά χέρια, ποὺ κάποιον μέρα θὰ τὴν ξανόχτιζαν στὴν ἴδια τὴ μεριά, δίπλα ἀπὸ τὸν γέρικο φτελιά, ποὺ ἦτανε στὴν ἐρημιά τῆς μοναδικῆς συντροφιάς. Τὸ ξανόχτισμα ἔγινε στὶς μέρες μας, λίγα χρόνια μπροστὰ ἀπὸ τὸν πόλεμο. Κι ἔγινε κατὸ τὴ θαυματουργὴ Ἀγία Παρασκευὴ τοῦ Τεριαχάταις τὸ κέντρο ὅλης τῆς Κάτω Δερόπολης.

Ἐνας δρόμος ἀπὸ τὴν Ἀγία Παρασκευή, καὶ ἄλλος ἀπὸ τὸ Λάκκο τοῦ Κώτσιου φέρουν στὸ Τεριαχάτι ἡ Τεριαχάταις μὲ τὸ παλιὸ του ὄνομα, χωριὸ ἀπλωμένο ἀπὸ τοὺς Ἀϊμηνέδες καὶ τὸν Ἀϊδημήτη ὡς τὰ Σωφράτικα. Κι ὕστερα περνοῦσε μὲς ἀπὸ χαλάσματα καὶ τόπους γιομάτους θρύλους, ὅπου μὲ δουνουσιερὰ ἀπὸ κοκκινόχλωμα φράτικα. Οἱ μπαζέδες τοῦ Σωφράτικου ἐπαίρναν τὴν ἀνοιχτὴ καὶ τὸ φθινόπωρο μὲ μενεξεδένια θαδεῖα ἀποχρῶν ὡς κάτω στὸν κάμπο, πέρα ἀπὸ τὸ ντερβένι καὶ τὸ παλιόκαстро μὲ τὰ αἰωνόβια πλατάνια. Ἐδὼ κοντὰ ντερβένι καὶ τὸ σερτὸ τοῦ Σωφράτικου στήθηκαν στὸ μεσοπέλαμο πολλὰ μαγαζιά καὶ μαλαιοποῦδες, πῶνιγε τὰ γύρω χωριά καὶ νὰ ἀλέσουν στὸ μύλο τοῦ Κίτσιου Παπὰ. Κι ὕστερα, μὲ ζήλια ἔβλεπαν τὴ Σωφρατικὴν καὶ Δουβαντινὴς γεμμένες μὲ τὰ πολychroma φουστάνια

τους, τὶς κόκκινες ποδιές, μὲ τὰ καλοχτενισμένα τους μαλλιά καὶ τὶς μακρυὲς κατσίδες νὰ κυλᾶνε στὶς πλάτες τους.

Ἀπὸ τὰ Σωφράτικα δυὸ δρόμοι, ἕνας ἀπὸ τὸ χωριὸ, λίγα μέτρα ἀπὸ τὰ τελευταῖα τοῦ σπῆτια καὶ τὸ παλιὸ χαλασμένο μοναστήρι τοῦ Ἀϊθανάση, μὲς ἀπὸ μυλικοκκίες καὶ ἀγριοσκυλές, καὶ ἄλλος ἀπὸ τὶς μπαράγκες καὶ τὶς κουτσουπιές τ' Ἀγιώργη, παράμερ' ἀπὸ τὸ λάκκο, ποὺ κατεβαίνει τὸ χειμῶνα ὀρηκτικὸς ἀπὸ τὶς ψηλὲς χαράδρες, φέρουν ὁ ἕνας στὸν Ἀϊθλάση τῆς Δουβιανῆς, καὶ ὁ ἄλλος στὸ μεσοχώρι καὶ στὴν «Κούλα».

Κι ἀπ' τὶς δυὸ μεριές, ὅπου καὶ νὰ κοιτᾷ κανένας, ἔλεπε ἀρμονικὰ στημένα στὴ σειρὰ δίπατα καὶ τρίπατα σπῆτια, σκεπασμένα μ' ὀλόασπρες σχιστὲς πέτρες, ὅλα ἀσβεστομένα καὶ πεντακάθαρα νὰ λάμπουν στὸν πρωῒνὸ ἥλιο, ποὺ τὰ λούζει χαϊδευτικά καὶ τὰ χρυσίζει τὸ δειλινὸ, σάν κρύβεται πίσω ἀπὸ τὶς πλαγιές καὶ τὰ ἰσιώματα τοῦ βουνοῦ. Ἀνηφορίζοντας πὸ τὸ μεσοχώρι στὰ πλάγια τοῦ μοναστηριοῦ, μὴ σεῖρά ἀπὸ λειβάδια ξεπλώνεται σ' ὅλες τὶς μεριές πέρα γιὰ πέρα, καὶ ἕνα πυκνὸ φύλλο δάσος μὲ δροσερὰ νερά. Ἐνας εἰδυλιακὸς τόπος μὲ πανύψηλα δέντρα ποὺ χαρίζουν τὴ γαλήνη καὶ τὴν ἡλιόφωτη στὶς κουρασμένες ψυχές. Ἐνα ὄλεμμα στὸ ἔσθος μὲς ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα ποὺ ἀφήνουν οἱ λοφοσειρές ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Χάσκοβου καὶ τοῦ Σωφράτικου, καὶ νὰ ζωντανὸς καὶ ὁλοκάθαρος τῆς Δερόπολης ὁ κάμπος, καταπράσινος, καὶ μακριὰ τὸ ἀνοιγμα τῆς Γκρίκας τῆς Σούχας μὲ τὶς ἀέρινες χιονοσκεπασμένες κορυφογραμμὲς τῆς Νεμέρτσικας.

Ἐδὼ στὰ στενὰ ὅρια τῆς Δουβιανῆς ἀναπτύχθηκε στὰ τελευταῖα ἑκατὸ χρόνια ἕνας ἰδιότυπος πολιτισμὸς, ὁ Δροπολίτικος, ποὺ χαρακτηρίζεται ἰδιαίτερα γιὰ τὴ μόρφωση τῆς γυναίκας. Παλιὰ παράδοση, κατάλοιπο τῆς τοῦρκικης σκληραίας, ἦθελε τὴ γυναῖκα κλεισμένη στὸ σπῆτι, ἀναπόφωτη καὶ ἀμόρφωτη. Δὲν ἔπρεπε νὰ ξερῇ γράμματα, γιὰτὶ τὰ γράμματα θὰ τῆς χάλαναν τὰ ἦθη καὶ θὰ παραμελοῦσε τὴν οἰκογένεια. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη πολὺ ἔβλαψε τὸν τόπο μας. Ἦ γυναῖκα στὴν Ἠπειρὸ καὶ στὴν ἄλλη Ἑλλάδα ἐπέρασε τὴ ζωὴ τῆς ἀναπόφωτη.

Πρῶτὴ ἡ Δουβιανὴ ἔσπασε τὴν παράδοση καὶ ἴδρυσε σχολεῖο γιὰ τὴ μόρφωση τῆς γυναίκας στὴ Βόρειο Ἠπειρὸ, γι' αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ κατέχῃ ἐξαιρετικὴ θέση στὴν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ στὴν ἱστορία τῆς παιδείας. Κι ὕστερα ἕνα σωρὸ ἐπιστήμονες καὶ μορφωμένοι ἀνέδειξαν τὴ Δουβιανὴ καὶ τὴν ἔκαμαν πνευματικὸ κέντρο ὅλης τῆς Δερόπολης.

Ἀντικρίζοντας ἀπὸ τῆς Δερόπολης τὸν κάμπο τὰ χωριά, ποὺ εἶναι στημένα στὴ σειρὰ, τὸ ἕνα δίπλα πὸ τ' ἄλλο, ποῦθεν δὲ φαίνεται τὸ Χάσκοβο. Στιγμὸν πάνω σὲ δυὸ λοφοσειρές, π' ἀφῶνουν στὴ μέση τὴν περνώ μετὰς λάκκος, ποὺ μαζεύει τὰ νερά πῶνιγονται ὀρηκτικὰ ἀπὸ τὰ ψηλότερα τοῦ βουνοῦ καὶ χάνονται στὰ Βανιστιώτικα καὶ τὰ Γοραντζηνά, χωρίζεται σὲ δυὸ μαχαλάδες, τὸ μέγα μαγαζιὰ καὶ τὸ Δραγώτη. Ζευγίτες σκληροτράχηλοι οἱ Χάσκοβιοι, δεμένοι στενά μὲ τὴ γῆ τους, δούλευαν καρτερικά τ' ἀγαθὰ χωράφια τοῦ κάμπου καὶ πῶνιγον πιστὰ καὶ αὐστηρὰ τὶς παλιές τοῦ τόπου συνήθειες. Παλληκαρδέες καὶ ρωμιοὶ ὡς τὸ κόκκαλο, ποτὲ δὲν πῶνιγον τὸ χωριὸ τους, καὶ ἀντιδρούσαν μὲ πείσμα σὲ κάθε κατατρεγμὸ τοῦ τζιαντάρη καὶ τοῦ καστεροῦ ἀγὰ, ὅπως καὶ στοὺς νεωτερισμοὺς τῆς γειτονικῆς Δουβιανῆς, ποὺ τὴν περρινονοῦσαν καὶ ποτὲ δὲν εἶχαν καλὲς γειτονικὲς σχέσεις.

Μέσ' ἀπὸ τὸ Χάσκοβο, κάτω πὸ τὸ μαχαλά τοῦ Δραγώτη, ἕνα ἀλυσάλλιο ἀπὸ τοῦσκα καὶ ἀγριόδεντρα, στὸ μόνον πράσινο τοῦ χωριοῦ, περνοῦσ' ὁ δρόμος γιὰ τὴ

Δροπολίτισσες σέρνουν τὸ χορὸ.

Βάνιστα. Ἐδὼ ὅλα ἀλλάζουν, ἡ τοποθεσία, ἡ φύση, οἱ ἀνθρώποι. Σὲ ἥμερη κοιλάδα, περιτριγυρισμένη ὀλόγυρα ἀπὸ τὶς κατοπιές τοῦ Χάσκοβου καὶ τὰ σκέμπια τῆς Γοραντζῆς, μὲ ὁμορφοχτυπημένα σπῆτια καὶ τοῖχους τοιμεντινούς, προβάλλει τὸ ἔσθος ἡ Βάνιστα. Ἐνα ἀπὸ τὰ καλύτερα καὶ πλουσιότερα χωριά τῆς Κάτω Δερόπολης, μὲ κορώναν στὴν ἀπότομη κορφὴ, ψηλὰ στὸ βουνό, τὸ μοναστήρι τῆς Βαγγελίστριας. Ἐδὼ τὰ σπῆτια φανταστέρ, κοσμερὰ, ὀλόασπρα καὶ μεγάλια, μὲ καλοσυγυρισμένες καίμαρες, μὲ στέρνες γιὰ νερό, μὲ μαγαζιά καὶ καφενέ-

δες, ὅπου τὸ ἡλιόγεμα μαζεῦονταν οἱ χωριανοὶ καὶ τὰ κουτσουπῖνα. Ξεῖντες στὴν Ἀμερικὴ καὶ τὴν Αὐστραλία οἱ Βανιστιώτες, καὶ ἔμποροι στὸ Σκάλωμα, τὸ Κάστρο καὶ τὴν Αὐλώνα, πλοῦτισαν, καὶ ἔκαμαν τὸ χωριὸ τους

Δροπολίτισσες μὲ τὴ νύφη στὴ μέση.

κεφαλόχωρι καὶ ἀνάδειξαν πολλοὺς ἐπιστήμονες καὶ μορφωμένους. Ὑστερ' ἀπὸ τὴ Δουβιανὴ, ἡ Βάνιστα συνεχίζει τὴν καλλιέργεια τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ δροπολίτικου πολιτισμοῦ.

Δίπλα ἀπὸ τὸ ἰσώμα, ὅπου ἡ Βάνιστα εἶναι περιχυμένη σ' ὅλες τὶς μεριές, ἀνοιχτὸς δρόμος ἀριστερώτερα φέρνει στὰ πρῶτα σπῆτια τῆς Γοραντζῆς, ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα καὶ ὁμορφότερα χωριά τῆς Κάτω Χώρας, ποὺ χωρίζεται ἀπὸ τὴ Βάνιστα μὲ τὸ περίφημο σ' ὅλη τὴ Δερόπολη σπῆτλιο τῆς Γοραντζῆς, τῆς «Σκοτεινῆς». Λείψανο τῶν ἀρχαίων χρόνων, καταφύγιο στὰ θυζαντινὰ χρόνια ἀπὸ τὶς ἐπιδρομές, θρύλος στὰ νεώτερα χρόνια ἡ Σκοτεινὴ, μὲ τὶς σαράντα σκάλες γιὰ νὰ θγάλουν νερὸ ἀπὸ τὸ ὑπόγειο ποτάμι τῆς Γοραντζῆς, ποὺ ἔτρεχε καὶ ἔτρεπε ὡς τὸ Βιρὸ τοῦ Κάστρου. Ἀρχοντοπούλα γοραντζηνή, ἔλεε ὁ θρύλος, νιόνυφη σαράντα μερῶν, πᾶσις στὴ Σκοτεινὴ νὰ πᾶρῃ νερό. Στὴ Σκοτεινὴ ἀποδοθήθηκε καὶ ἔπεσε μέσα στὸ ποτάμι τὸ θοοδὸ, καὶ ὕστερα πνιγμένη, στὸ Βιρὸ τοῦ Κάστρου τὴν ἐξέβρασε τὸ ποτάμι.

Σάν προσπεράσῃς τὸ διάσελο, κάτω ἀπὸ τὴ Σκοτεινὴ, ἀρχίζει ὁ δρόμος γιὰ τὸ ἔμπα τοῦ χωριοῦ, ποὺ εἶν' ἑκαπλωμένο σ' ὅλη τὴ βραχώδη περιοχή, ὡς τὰ ψηλότερα καὶ τὶς φαλακρὲς ράχες καὶ ὡς κάτω στὸν κάμπο καὶ τὸ σερτὸ μὲ τὰ νιφάρια ἄμπελα. Σπῆτια ψηλὰ οὐλοῦθε, πεντακάθαρα, ἄλλα σκεπασμένα μὲ κόκκινα κεραμιδία, καὶ ἄλλα μὲ πλάκες ποὺ δίδουν τὸ σπῆτλιο τῆς χάρας καὶ τῆς καλαιοθόρας. Γιὰ τὴν ὁμορφιά καὶ τὸν πλοῦτο τοῦ Καλογοραντζῆ τοῦ ἔσαν ἀπὸ παλὰ τὰ χωριά. Παίρνοντας τὸ δρόμο πὸ τὸ μεσοχώρι, μὲς ἀπὸ τὸ στενὸν ῥυμίσ καὶ τὰ γκαλντερίσματα, κατεβαίνει γιὰ τὶς ράχες, ὅπου κείτονται σωρὸ χαλάσματα παλιῶν σπιτιῶν καὶ τειχῶν, ἀνάμεσα σὲ βᾶτους καὶ τρυφινίδες καὶ ἀγριόχορτα, ὕστερ' ἀπὸ μιάς ὥρας δρόμο — μὲς ἀπὸ δεδωρὰ καὶ δυσκολοπέραστα σκέμπια, ἐξανοῦνται μπροστὰ σου ἕνα καταφύγιο ὁροπέδιο, μὲ πυκνὴν ἐξάστῃ καὶ τρεχολιμένα νερά, τὰ Ρεβένια μὲ τὸ ἱστορικὸ θυζαντινὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας. Τόπος ἀπόλυτης γαλήνης καὶ σιωπῆς. Ἦ θέα τῆς γύρω περιοχῆς ὀλόκληρα πανοραμική, ὅπου πυκνὰ φύλλα δέντρα καὶ ὄνομα φυτὰ συμπλέκουν ὁμογενικὰ τὰ κλαδιά τους καὶ μέσα κρύβουν τὰ ἄγρια τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου.

Κι ὕστερα μακριὰ, ὅσο φτάνει τὸ μάτι τ' ἀνθρώπου, πέρα πὸ τὸ δάσος, ἀλλεπάλληλες βουνόκορφες, ἄλλες μὲ λίγα δέντρα καὶ ἄλλες φαλακρές, ἡ μία πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη μέσα στοὺς βράχους, ὅπου μοναχὰ τὰ πετούμενα καὶ τ' ἀγρίμια μποροῦν νὰ σκαρφαλώσουν, σοὺ γεννοῦν παράξενο ψυχικὸ κόσμο. Στὸν κάτω τοῖχο τοῦ μοναστηριοῦ, κοντὰ στὸ κρεμῖο, μὴ ἐρῶν ἀνέβλυζε δροσερὸ καὶ κρυσταλλίνον νερὸ, ποὺ ἔτρεχε ἀκατάπαυστα μερὰ καὶ νύχτα. Ἦ γομμένησσα, ἡ Διῶννη, στέκονταν ἐκεῖ ἀκαίμητος φύλακας τοῦ μοναστηριοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ ψηλὸ τοῖχο τῆς αὐλῆς τοῦ μοναστηριοῦ, ὅπως ἔλεγε στὸν προσκυνητὴ, ἔβλεπε τ' ἀγρίμια ποὺ κατέβαιναν νὰ ποτιοῦντὲ τὴν ἐρῶν. Κι ἄκουε πολλὰς φορές μὲς ἀπ' τὸ σκοτεινὸ δάσος μὴ ἀόρατὴ καὶ ἀποκομμένη φωνή, τὴ φωνὴ τῆς Παναγίας νὰ καλῇ τὴν ὥρα ἐκείνη ἀπὸ τὴ ἐρῶν νὰ φύγουν, ὅποιοι καὶ ἂν εἶναι. Τ' ἀγρίμια ροβολοῦσαν γιὰ πόσιμα.

Ἦ Καλογοραντζῆ μὲ τοὺς πρόσχαρους καὶ ἔξυπνους κατόικους τῆς ἐπαίξε μὲγα ρόλο στὰ κοινὰ τοῦ τόπου. Μετανάστες στὰ ξένα οἱ Γοραντζηνοί, καὶ ἄλλοι μεγαλέμποροι στὸ Κάστρο καὶ στὰ Τίρανα, ἀπόχτησαν μὲγα πλοῦτο καὶ ἐσθλοῖσαν τὸ χωριὸ τους μὲ ἄμορφα ἀρχοντικά, μὲ σύγχρονα σχολεῖο καὶ μεγαλόπρεπη ἐκκλησία.

Στὸν ἴδιο δρόμο, ὕστερ' ἀπὸ τὸ Μέγα λάκκο, ποὺ χωρίζει σάν πρόχωμα καὶ φυσικὸ ὄχυρὸ τὸ χωριὸ ἀπ' τὴν ἀπέναντι μεριά, ἐκεῖ ποὺ φαίνονται στὴ σειρὰ τὰ τελευταῖα σπῆτια σκαρφαλωμένα ὡς τὸ βουνό, στὸν ἴσιο τοῦτο δρόμο καταμεσῆς φαίνεται στὸ βάθος ξεπλωμένο ἥμερα ὡς τὸ ντερβένι τὸ τελευταῖο χωριὸ τῆς Κάτω Δερόπολης, ἡ Δερβιτσάνη. Σὲ τοῦτον τὸ δρόμο, ἀπὸ τὴ Γοραντζῆ ὡς τὴ Δερβιτσάνη, ποὺ τὰ παλιά χρόνια, ὅπως γράφουν οἱ περιηγητὲς, πρᾶσιζαν τ' ἄμπελα καὶ οἱ καροβιές, χαλάσματα οὐλοῦθε, δεξιά καὶ ἀριστερὰ μαρτυροῦν τὴν ὑπαρξὴ παλιῶν συνοικισμῶν. Σὲ μισὴ ὥρα ἀπόσταση προβάλλει μεγαλόπρεπη ἡ Δερβιτσάνη, σωστός κασαμπάς, σὲ τρεῖς ὀλόασπρες ράχες, ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ ψηλότερα καὶ καταρρακτοῦν ὡς τὰ ριζὰ. Τρεῖς μεγάλοι μαχαλάδες, ἡ Παλιουρία, τὸ Μεσοχώρι καὶ ἡ Σπανθιά χωρίζουν σὲ τρία κομμάτια τὸ χωριὸ.

Στὸ δρόμο γεροδεμένοι ζευγίτες προσπερνοῦν μονοκόμματα καὶ χαριερίζουν τὸν ξένον μ' ἀπόλαύματα καὶ

Ίδου τί είπαμε με τόν κ. Χρουτσώφ διὰ τὴν τύχην τῆς Β. Ἡπείρου

Ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «ΒΗΜΑ» τῆς 7ης Ἰουλίου 1961, ἀναδημοσιεύμεν ἀρθρον τοῦ τότε Ἀντιπροέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Σοφοκλῆ Βενιζέλου, σχετικὸν μετὰ τὴν τύχην τῆς Βορείου Ἡπείρου. Τὸ ἀρθρον ἀναφέρεται εἰς τὰς συνομιλίας τὰς ὁποίας εἶχεν ὁ Σ. Βενιζέλος μετὰ τοῦ Σοβιετικοῦ Πρωθυπουργοῦ Χρουτσώφ κατὰ τὴν μετάδοσιν τοῦ το 1960 εἰς τὴν Σοβ. Ἐνω-

«Αἱ χθεσιναὶ ἐγκύριαι προσελεύσεως πληροφορίας τοῦ «Βήματος» κατὰ τὰς ὁποίας εἰς ἐκ τῶν λόγων τῆς διατάξεως τοῦ πρώτου γραμματεῖος τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Ἀλβανίας Ἐμβέρ Χότζα μετὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης κ. Χρουτσώφ ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος συνομιλία μου μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου τὸν πα-

ΑΡΘΡΟΝ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΗ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ρελθόντα Ἰούλιον εἰς τὸ θέρετρόν του τῆς Μαύρης Θαλάσσης καθιστοῦν ἐπίκαιρον, ὅσον καὶ ἀναγκαῖον, κατὰ τὴν κρίσιν μου, μίαν ὑπεύθυνον ἐκ μέρους μου ἀπάντησιν, εἰς τοὺς ΔΙΑΣΤΡΕΒΑΤΙΚΟΥΣ ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΥΣ τοῦ Ἀλβανοῦ ἡγέτου.

Δὲν θὰ ἀσκολιθῶ, θέλω, μετὰ τοὺς γελοίους κοιμισμοὺς τοῦ δικτατορικοῦ τῶν Τιράνων, ὅτι ἀποστολὴν καὶ ἀποστολὴν τῶν 81 κομμουνιστικῶν κομμάτων ποὺ συνήλθεν εἰς Μόσχαν τὸν παρελθόντα Νοέμβριον ἐναυγάζῃ ὅτι «ἐὰν δὲ τὸν Σοφοκλῆ Βενιζέλον εἰς τὴν θέσιν του, διὰ νὰ εἶναι τὸσον ἀξιωματικὸς, φαίνεται ὅτι τὸν ἴδιον ἐβλεπε κάποιος εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἴσως τοῦτο νὰ εἶναι ἕνας ἀπὸ τῶν λόγων διὰ τοὺς ὁποίους ζήτη ἔκτοτε προστάσαν ἀπὸ τὴν μακρινὴν Λατίναν Δημοκρατίαν τῆς Κίνας, Θεωρῶ, ὅμως, καθῆκον μου νὰ ἀπαντήσω εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν του ὅτι ἀπὸ τὸν Σοβιετικὸν Πρωθυπουργὸν ἐξήχησα τάχα ἐξαιρετικὰ παραχωρήσεις εἰς ἔδαρος τῆς Ἀλβανίας καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Αὐτὸ εἶναι ΨΕΥΔΟΣ. Εἰς τὸν κ. Χρουτσώφ κατὰ τὴν διάδικειαν διόρου περιποινομιλίας μας, ὅταν ἐνθάσμεν εἰς τὸ θέμα τῆς Βαλκανικῆς καὶ ἐξηγητήσαμεν τὰ ἀφορῶντα τὴν ἀρνήσιν τῆς Βουλγαρίας νὰ καταβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς ἐκ τῆς Συνθήκης Εἰρήνης πολεμικὰς ἐπανορθώσεις, καθὼς καὶ τὰ ἀφορῶντα τὴν πρόσσιν Στόικα, ἐνετάπεινα τὴν συζητήσιν εἰς τὰς ἀφορῶντας συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας διαβίω ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Βορείου Ἡπείρου. Δὲν ἐξήχησα καθόλου μεταβολὴν τοῦ ἐδαφικοῦ καθεστώτος ἀλλὰ ἄπλος ἐνόησα τὴν ἀνάγκην ὅπως ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνησις παραχωρήσει ἀνταποδοκίαν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στοιχείον μέσα εἰς τὰ πλαίσια πάντοτε τοῦ Ἀλβανικοῦ Κρά-

σιν, ἐνθα, ὡς γνωστόν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὁ Σ. Βενιζέλος συνεζήτησε μετὰ τοῦ Χρουτσώφ καὶ περὶ τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορ. Ἡπείρου, προτείνας τὴν παραχώρησιν αὐτοδιοικήσεως εἰς τὸ ἐκεῖ διαβίον Ἑλληνικὸν στοιχείον. Τὸ ἀρθρον τοῦ ἀειμνήστου Βενιζέλου ἔχει ὡς ἀκολούθως:

τους, ὑπὸ μορφήν αὐτονομίσεως τῆς περιοχῆς μέχρις ὅτου τὸ ζήτημα λυθῇ ἀπὸ τοὺς ὑπογράφους τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Τεσσάρων Δυνάμεων ἐνόπιον τῶν ὁποίων, ὡς γνωστόν, ἐκκατεῖ πάντοτε.

Εἶπα εἰς τὸν Σοβιετικὸν Πρωθυπουργὸν —καὶ δικαιοῦμαι νὰ φέρω εἰς τὴν δημοσιότητα ἐν πάσῃ ἀκρίβειᾳ τὰ διαμειφθέντα τότε διότι ἐπηρώθησαν πρακτικὰ διὰ τὰ ὁποία δὲν ὑπῆρχε ἀπὸ καμίας πλευρᾶς ἀντίρρησης ὅπως δημοσιευθῶν.

—Δὲν ζήτη ἀπὸ ἐσᾶς τὴν προστασίαν τῆς Βορείου Ἡπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι ἡ Σοβιετικὴ Ἐννοια εἶναι κεκτημένη ὑπὲρ τῆς ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΕΩΣ τῶν λαῶν δικαιοῦμαι νὰ ἐπιταχίσω τὴν προσοχὴν σας ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ νὰ ζητήσω ὅπως παρασχεθῇ καὶ εἰς αὐτὴν κάποια αὐτονομία ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀλβανίας. Σεῖς εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐννοσιν, καθὼς καὶ ἄλλοι σύμμαχοί σας τοῦ Ἀνατολικοῦ μετὰ τὴν ἀντικρίσιν ζήτη καὶ ἐγὼ διὰ τὴν Βόρειον Ἡπείρου, ὥστε ὁ Ἑλληνισμὸς πληθυσμὸς τῆς νὰ ἐξασφαλισθῇ περισσότερον ἀνεκτοῦς ὁρους διαβιώσεως καὶ νὰ δυνηθῇ νὰ διατηρήσῃ τὴν φυλετικὴν, πολιτικὴν καὶ πνευματικὴν ἑνότητα καὶ παραδόσιν του.

Ὁ Σοβιετικὸς Πρωθυπουργὸς κ. Χρουτσώφ μοῦ ἀπάντησε ὡς ἑξῆς:

«Ὡς πρὸς τὰς σχέσεις μετὰ τὴν Ἀλβανίαν σας λέγω τὰ ἴδια ὅπως καὶ διὰ τὰς σχέσεις μετὰ τὴν Βουλγαρίαν. Ὅτι, δηλαδὴ, ἰδιαίτερως θὰ εὐχαριστήθω δὲν κατορθώσῃτε νὰ τὰς ἐξομαλύνετε. Ἐγὼ ἐπισκεφθὼν τὴν Κορυτσά, ὀι ἀγάθαι με ἐδέχθησαν πολὺ καλὰ. Καὶ πρέπει νὰ εἰπῶ, ὅτι καὶ οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες εἶναι θαυμαστοὶ ἄνθρωποι. Ὅταν μετὰ τινος ἐξδομάδας συναντηθῶ εἰς τὸ Βουκουρέστι μετὰ τὸν Ἐμβέρ Χότζα θὰ τοῦ μεταφέρω ὅσα μοῦ εἶπατε. Τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα χαρακτηρίζουν τὴν ἰδέαν ὅπως ΚΑΘΕ ΜΕΙΟΝΟΤΗΣ ΕἶΝΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ, διὰ νὰ ἀναπτύξῃ ὅπως ἡμπορεῖ τὴν γλῶσσαν τῆς καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς. Παραδειγματικὰ ἔχομεν εἰς ὁλόκληρον τὴν Σοβιετικὴν Ἐννοσιν καὶ ἰδιαίτερως εἰς τὸν Καύκασον ὅπου ὁ πάρχουν πολλὰ μειονότητες καὶ ἔχει γίνῃ πολὺ καλὴ ἐργασία.

ΣΟΦΟΚΛΗΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ»

ΕΡΧΟΜΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΛΑΣΗ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

«Τ' ὄνομά μου εἶναι Ζήσης Ἀγγελῆς, εἰμαι 23 ἐτῶν, ἔχω γεννηθῇ στὸ χωριὸ Κουλουρεῖτα τῆς επαρχίας Δελδίνου (Ἀγιο Σαράντα) καὶ εἰμαι Ἕλληνας. Πάντα εἶχα ἐλληνικὴ συνείδηση, δὲν πέραγα καλὰ, ἐνωιοθα σκλάβος τοῦ Χότζα καὶ γι' αὐτὸ ἤθελα ἀπὸ μικρὸς νὰ φύγω».

Τὰ λόγια του κυλῶνε εὐκόλως, μετὰ μιά ζέστη ποὺ σὲ τραβάει. Περιγράφει τὴν ἱστορία του μ' ἕναν τρόπο σὰν νὰ πρόκειται γιὰ τὴν ἱστορία κάποιου ἄλλου. Δὲν μπορῶ νὰ πιστέψω ὅτι αὐτὸ τὸ 23χρονον παλληκάρι ἀπέναντί μου ἔχει περάσει τόσα μαρτύρια. Φυλακίσεις, δουλειὰ σὲ ὄρυχαι, μιά ζογὴ γεμάτη στερήσεις.

ΕΡΩΤ.: Γιὰτί λές ὅτι δὲν πέραγες καλὰ; Ὑπάρχει ἀσχημη μεταχείριση;

Μόνον ἀσχημη; Νά φανταστεῖς εἰμαστε 400.000 Ἕλληνες στὴ Βόρειο Ἡπειρο. Παρά τίς συμφωνίες τοῦ 1913 τῆς Κέρκυρας καὶ τῆς Φλωρεντίας, ποὺ λένε σαφῶς γιὰ τὰ δικαιώματά μας γιὰ ἐλευθέρη παιδεία, θρησκεία, αὐτοδιοίκηση κλπ., ἐκεῖ δὲν λυθεῖ τίποτα ἀπὸ αὐτά. Δὲν ὑπάρχουν ἑλληνικὰ σχολεῖα. Στὰ σχολεῖα κάνουνε στήν πράξη τὰ ἐξῆς ὅλα ἑλληνικά. Στὴν 2η, 3η καὶ 4η κάνουνε 2 ὥρες τὴν ἐξδομάδα ἑλδανικά. Στὴν 5η, 6η καὶ 7η κάνουνε μιά ὥρα ἑλληνικά. Σὰν «ξένη γλῶσσα»! Ἀπὸ κεῖ καὶ πάνω τὰ πάντα ἑλδανικά.

ΚΥΝΗΓΗΤΟ

Ἡ θρησκεία μας ἔχει κυνηγηθῇ. Τίς ἐκκλησίες τίς ἔκαναν σταύλους. Τὸς παπάδες τοὺς ἐβρίσανε καὶ τοὺς κάνουνε ἐργάτες. Στὰ σπίτια αἱ εἰκόνας εἶναι κρυμμένες. Χριστιανικὲς γιορτές (Πάσχα, Χριστούγεννα) δὲν γιορτάζουμε ὅτε στὰ σπίτια μας.

Ἀκόμα, ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχομε χαρακτηριστὶ σὰν τρομερὸν τὸν «ἄρθρον τοῦ καθεστώτος». Ἐτοί, παντοῦ εἰμαστε διωγμένοι. Ἡ ἀδελφὴ μου ποὺ ἴτανε πρώτη μαθήτρια δὲν κατάφερε νὰ τὴν πάρουν στὸ Πανεπιστήμιο γιὰτί ἦταν «χαρακτηρισμένη». Χώρια ποὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ

ἐπρεπε νὰ μιλάμε ἑλδανικά γιὰτί ἄλλοιῶς μάς κοροῖδεσαν.

Τέλος, ὅλοι κυνηγοῦνται γιὰ τὰ πολιτικὰ τους φρονήματα. Ὅσοι δὲν συμφωνοῦν πᾶνε φυλακῇ. Ὑπάρχουν 3 φυλακὲς πολιτικῶν κρατουμένων: στὸ Σπάτες τῆς Μερντίτας, στὸ Μπάλες καὶ ἡ χειρότερη στὸ Μπουρέλι. Ὑπάρχουν 33.000 πολιτικὸι κρατουμένοι. Οἱ 20.000 εἶναι Ἕλληνες καὶ οἱ 13.000 Ἀλδανοὶ.

ΕΡ.: Ἐσὺ πότε πήγες φυλακῇ;

—Μὲ φυλάκισαν στὰ 15 μὲν χρόνια, ἐπειδὴ ἤθελα νὰ φύγω. Εἶχα ἕναν Ἕλληνα κομμουνιστὴ φίλο ποὺ τοῦ εἶλεγα: «Ἐμεῖς εἰμαστε Ἕλληνες. Πρέπει νὰ ἐνωθοῦμε μετὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀφοῦ δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε ἑνωπλο ἀγῶνα ἐδῶ, ας φύγουμε ἔξω. Αὐτός, ὅμως, προτίμησε νὰ μετὰ πρόδωσε, σὰν νέος Ἐφιάλτης.

Ἀφοῦ μετὰ πιάσαμε μετὰ δίκασαν σὰν «ἐχθρὸ τοῦ καθεστώτος» στοὺς Ἀγ. Σαράντα. Καταδικάστηκα σὲ 6 χρόνια φυλάκιση καὶ μετὰ εἶναι τὰ 4 πρώτα χρόνια σὲ φυλακὴ γιὰ παιδιὰ ἀπὸ 15 χρονῶν μέχρι 20. Ἐκεῖ μάς κάνουνε διαλέξεις πολιτικῆς προπαγάνδας, στὶς ὁποῖες λέγανε, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἐχθροὶ, θέλουν νὰ μάς κάνουν κακὸ κλπ. Ἀν δὲν συμφωνοῦσαμε μετὰ τὴν προπαγάνδα μάς ἔδερναν.

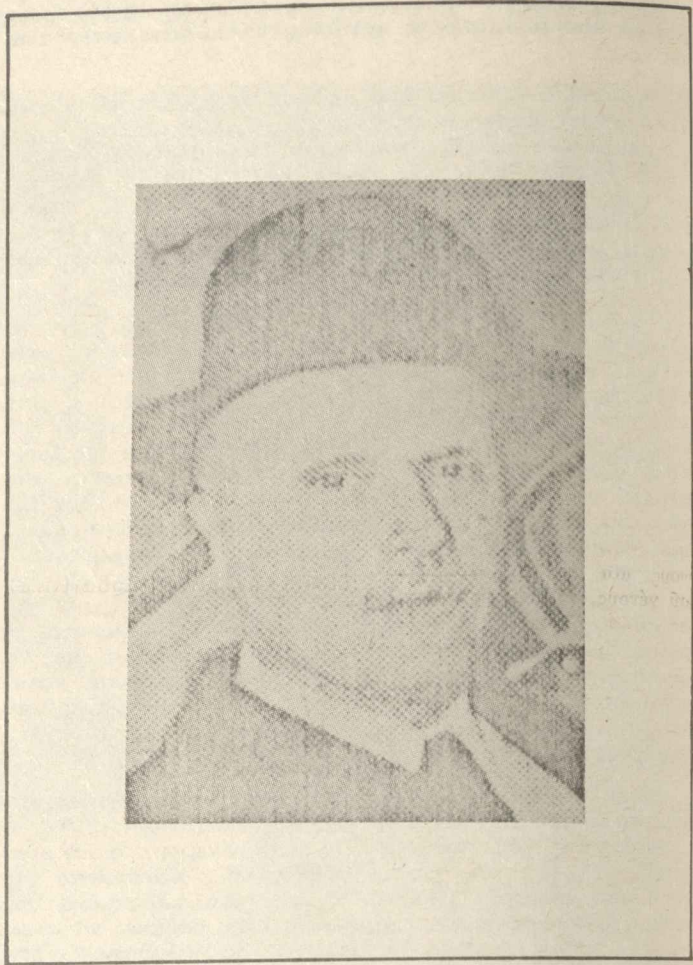
Τὸ 1978, ποὺ ἔκλεισε τὰ 20, μετὰ πῆραν καὶ μετὰ πῆραν στὶς φυλακὲς Σπάτες τῆς Μερντίτας. Ἐκεῖ εἶναι μόνον πολιτικὸι κρατουμένοι. Ἀπὸ 20 ἐτῶν μερῶν... τὸ θάνατο...

Θυμῶμαι μάλιστα τρεῖς κρατούμενους ποὺ πῆθαν μετὰ στὴ φυλακὴ ἔπειτα ἀπὸ φυλάκιση 40 ἐτῶν.

Στὸ Σπάτες εἰμαστε 1.100 κρατουμένοι καὶ δουλοῦσαμε στὰ ὄρυχαι χρομίου - χαλκοῦ.

Ἐγὼ —συνεχίζει ὁ Ἀγγελῆς— δουλοῦσα στὴ «σέμια», δηλαδὴ ὁμάδες ἐργατῶν ποὺ σκέφτον λαοσυμία καὶ τὰ γεμίζουν με δυναμική. Ἀπὸ τὴν ἐκρήξη ἐξάγανε τὸ μέταλλευμα.

Σ' ἐμᾶς δὲν ἔδιναν δυναμίτες. Καταλασθαίνεις γιὰτί.

Ὁ ἀειμνήστος Σοφοκλῆς Βενιζέλος.

Δὲν γνωρίζω τὰ ποσοστὰ τῆς συνθέσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Βορείου Ἡπείρου. Αὐτὸ θὰ τὸ ἐξετάσῃ ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνησις. Ἡμποροῦ πάντως νὰ σὰς δεβαιῶσω ὅτι τὰς ἀπύσεις σας, τὰς ὁποίας εὐρίσκω λογικὰς, θὰ τὰς μεταφέρω εἰς τὸν Ἐμβέρ Χότζα.

Δὲν ἔχω κανένα λόγον νὰ ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Σοβιετικῆς Ἐννοσας ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν του. Ἀλλ' ὁ Ἐμβέρ Χότζα εἶπε δὲν ἀντελήφθη ἀκριβῶς τὸ περιεχόμενον τῶν προτάσεων μου εἶπε ΕΞΕΚΜΕΝΩΣ ΤΟ ΔΙΕΤΡΕΨΕ διὰ νὰ ἔχη ἕνα πρόσχημα τὸ ὁποῖον νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς πιθανὸς νέους προαναταξολογισμοὺς τοῦ ἐντὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ στρατοπέδου. Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια πάντως εἶναι μιά: Ὅτι δὲν ἐξήχησα μεταβολὴν τοῦ ἐδαφικοῦ καθεστώτος τῆς Ἀλβανίας, ἐξήχησα μόνον τὴν ἐντός τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους αὐτονομίαν τῆς Βορείου Ἡπείρου.

ΣΟΦΟΚΛΗΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ»

Τοὺς ἔβαζαν πολίτες ἐμπιστοὶ τοῦ κόμματος. Γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτὴ μάς ἔδιναν 15 λέκια τὴν ἡμέρα.

ΜΕ 15 ΛΕΚΙΑ

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Ζήσης κάνει μιά παρένθεση γιὰ νὰ μάς ἐξηγήσῃ τί σημαίνει «15 λέκια τὴν ἡμέρα». Μὰς ἐξηγεῖ λοιπὸν ὅτι:

«Ἐνα κιλὸ ψωμί κάνει 20 λέκια, ἕνα κιλὸ ζάχαρης κάνει 90 λέκια. Τὸ κρέας τὸ κιλὸ 140 λέκια.

Τὸ μεροκάματο εἶναι 60 - 90 λέκια, στὴ δικὴ μας περιοχῇ. Σὲ βορειότερες περιοχὲς ὅμως εἶναι ἀπὸ 200 καὶ πάνω. Αὐτὸ τὸ κάνουν γιὰ νὰ μάς ἀναγκάζουν νὰ ἀφήσουμε τὰ χωριά μας καὶ νὰ ἐξαφανισθεῖ ὁ ἑλληνισμός».

«Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ '79 βγήκα ἀπὸ τὴ φυλακῇ. Ἀν καὶ εἶχα ζήτησῃ νὰ φύγω ἀπὸ τὸ χωριὸ (γιὰ νὰ μὴν ὑπάρξῃ ἄραρος στὴν οἰκογένειά μου, ὅταν θὰ ἐρευνα) μετὰ πῆγα στὴν «κοπερατίσα» τοῦ χωριοῦ μου.

Στὸ χωριὸ, κάταφερε νὰ θρῶ μιά δουλειὰ σὰν τοσπάνος. ἤθελα νὰ ἀγναντεύω τὸ θοῦν καὶ νὰ θρῶ τρόπο νὰ φύγω. Ἐμεινα τρεῖς μῆνες. Μετὰ με ἐδιώξαν, γιὰτί οἰκεγαλύτερο κομμουνιστὴδες εἶχαν καταλάβει κάτι.

Ὅμως ὁ τοσπάνος κοντὰ στὸν ὁποῖο δουλοῦσα, Βαγγέλης Ἀρμπανέτσι ἕνας Ἕλληνας κομμουνιστὴς με ὑποστήριξε. Ὅμως δὲν ἔγινε τίποτα. Ἐτοί ἐπιστὰ δουλειὰ στὸ χωριὸ.

Ἐκεῖ, κάποια μέρα ἦρθε μιά ἐπιτροπὴ καὶ ζήτηγε ἐθελοντὲς ἐργάτες, οἱ ὁποῖοι ὅμως θὰ πληρώνονταν. Οἱ ἐργάτες θὰ πῆγιναν νὰ δουλοῦσαν σὲ ἕνα δρόμο ποὺ θὰ ἔφταναν στὸ ψηλότερο θοῦν τῶν Ἀγ. Σαράντα, τὸ Σοπῆτι.

Ἐπειδὴ ἐκεῖ κάνει πολὺ κρῶ δὲν πῆγινε κανένας. Ἐγὼ, ἂν καὶ εἶχα περάσει τὴν ἡλικία τῆς υποχρεωτικῆς ἐθελοντικῆς ἐργασίας τῶν τριῶν μῶνῶν, ἐπειδὴ ἤθελα νὰ ξεφύγω σηκώθηκα καὶ τοὺς λέω: «Παξιὼ ἐγὼ». Ὅλοι μείνανε με ἀνοικτὸ τὸ στόμα. Καὶ γιὰ νὰ τοὺς ξεγελάσω

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Β)ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΑΓΩΝΟΣ

Πρὸς τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας τῆς Ἑλλάδος

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20-7-81

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΕ,

Στὴν ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων, τοὐλάχιστον ἐκείνων ποὺ ἀγαποῦν αὐτὸν τὸν τόπο καὶ αἰσθάνονται ὑπερήφανοι γιὰτὴν ἀντικρίσιν οἱ αὐτὴν ἡρωικὴν φυλὴν, ὑπάρχει μιά ὁδὸνερη πικρία. Ἐνα κομμάτι τοῦ Ἑθνους, μιά ἀπὸ τίς νεομάνες τοῦ γένους, ἡ Βόρειος Ἡπείρος στεναίει κάτω ἀπὸ φρικτὸ ζυγὸ. Ἐμεῖς, οἱ Βορειοηπειρώτες, εἰμαστε ἀκόμη πιὸ εὐαίσθητοι γι' αὐτὴν τὴν τυραννία. Ἐκεῖ, στὶς τόσο ἑλληνικὰς περιοχὰς τοῦ Ἀργυροκάστρου, τῆς Πρεμετίης, τῆς Χειράρας, τοῦ Δελδίνου, τῆς Μοσχολέως, τῆς Κλεισοῦρας καὶ τῆς πολυαγαπημένης Κορυτσᾶς, ζοῦν 400 χιλ. σκλάβοι με ἑλληνικὴν ψυχὴν, πιστοὶ στὴν Ὁρθόδοξὴ Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ μας καὶ στὰ ἥθη, ἔθνη καὶ τίς παραδόσεις τῆς

Ἡπείρου, ποὺ εἶναι τόσο ἑλληνικὰς, ὅσον καὶ τὸ Μοριά καὶ τῆς Ρούμελης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης καὶ ὁλον τῶν ἄλλων θρασιῶν καὶ ὁλοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Σήμερα οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ στερεώθηκαν ἀπὸ τὸ τυραννικὸ καθεστὼς ποὺ τοὺς κυβερνᾷ, τὴ γλῶσσα τους, τὰ σκελετα τους, τὰ ὄνειρά τους (τοὺς δίδουν ὄνειρα ἀρδανίτικα) καὶ πρὸ παντὸς ἔχασαν τὸ πῶ ἐρὸ δικαιοῦμαι: Νὰ καταρῶνται τὸ Θεὸ. Ἐκλείπει τὸ καθεστὼς τὶς ἐκκλησίες, τὶς μετέτρεψε σὲ ἀποθήκας ἡ τὶς γραβέσαι, καὶ οἱ Χριστιανοὶ δὲν βαπτίζονται, γιὰτί οἱ κληρικὸι ἀποσηματίστησαν. Δὲν κοινοῦν, γιὰτί ἀπαγορεύονται καὶ εἰδους ἐκκλησιαστικῆς τελετῆς, δὲν στεφανώνονται μετὰ τὶς εὐλογίες τῆς ἐκκλησίας καὶ θάπτονται ἀδιάδοτοι...

Αὐτὴ ἡ φρικτὴ εἰκὼν ἔχει ὡς ἐπιστάγραμμα τὴν ἀβιερῆξ

εἰς φυλακὰς ἡ σὲ στρατοπέδα πάσης μορφῆς 20.000 συμπατριωτῶν μας, γιὰτί ἀρνούνται νὰ ὑποκρίνουν στὶς προσταγὰς τοῦ τυραννίου. Οἱ ἄλλοι συμπατριῶτες μας ζοῦν καὶ αὐτοὶ μέσα στὴν τεράστια φυλακῇ, ποὺ λέγεται Ἀλβανία, καὶ τοὺς ἀπαγορεύεται ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τοὺς δικούς τους, στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ Ἐξωτερικὸν. Χιλιάδες ἀγέννητες ἔχουν γαρῖται καὶ δὲν μποροῦν νὰ ἰδεῖ ἡ μάνα τὸ παιδί, καὶ ὁ ἀδελφὸς τὸν ἀδελφὸ ἡ ὁ σὺζωνος τὴ σὺζωγον, γιὰτί, ὅπως εἶπαμε, ἀπαγορεύεται καὶ ἐπιστολαί. Ἀκόμα καὶ ἐπιστολαί ἡ βοηθήματα δὲν φτάνουν στὴν σηματολογεμένη ἀπὸ τὴν χώρα. Αὐτὴ τὴν ἐλπίαν παρουσιάζει ἡ ζοὴ τῶν Ἑλλήνων στὴ Βόρειο μᾶ Ἡπειρο.

Οἱ διεθνεῖς κανόνες γιὰ τὰ δικαιώματα τῶν μειονητῶν καὶ τοῦ ἀνθρώπου ποιοπατοῦνται ἀσέβως ἀπὸ τὸν Ἐμβέρ

Χότζα καὶ τὴν παρέα του. Καὶ ὅμως, αὐτὴ ἡ μειονότης, ποὺ ζεῖ μέσα στὸ Ἀλβανικὸ Κράτος καὶ ἀποτελεῖ συμπαγὴ μάζα στὴ Βόρειο Ἡπειρο, εἶναι τὸ πῶ διαλεχτὸ κομμάτι τοῦ ἑλληνισμοῦ. Γιὰτί ἡ Βόρειος Ἡπείρος εἶναι ἡ φυσικὴ καὶ ἐθνολογικὴ προέκτασις τῆς ἐλευθέρης Ἡπείρου καὶ ἀποτελοῦν μαζί, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ὑπόδουλη, τὴν ἐνιαῖα ἑλληνικὴ Ἡπειρο.

Οἱ ἡμεῖς, ὡς γνωστόν, τόσον μετὰ τὸν πρώτον, ὅσον καὶ μετὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, ἀγνόησαν γιὰ τὴν ἀπόθεσις τῆς ἐλευθερίας τὸν λαὸν καὶ τίς θυσίες μας στὸν κοινὸν ἀγῶνα καὶ, παρὰ τίς ὑποσχέσεις των, δὲν ἔδωσαν τὴν ποθητὴ ἐλευθερία στὴ Βόρειο Ἡπειρο, ποὺ τρεῖς φορὲς τὴν ἐλευθερώσεως ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, τὸ 1913, τὸ 1915 καὶ τὸ 1940 καὶ ἄλλη μιά

φορὰ, τὴν ἐποχὴ τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἀντονομίας, τὸ 1914, τὴν ἐλευθερώσαν τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ τῆς. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἐμεινε σκλάβος τοῦ Χότζα.

Σήμερα τὸ μεγάλο αὐτὸ Ἐθνικὸ θέμα δρίσκεται σὲ δύσκολη φάση. Ὡς γνωστόν, τὸ θέμα τῆς Βορείου Ἡπείρου εἶναι ἐκκατεμὲν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῶν συμμάχων καὶ δὲν ἔχει κλείσει γιὰ τὴν Ἑλλάδα, πολὺ περισσότερο γιὰ ἐμᾶς τοὺς Βορειοηπειρώτες, ποὺ εἰμαστε ἐτοιμοὶ γιὰ νέες θυσίες. Ἀτυχῶς ἡ πολιτικὴ μας ἡγεσία, Κυβέρνηση καὶ Ἀντιπολιτευση, ἀσχολοῦνται μὲ ἄλλα θέματα, ποὺ κατὰ τὴν κρίσιν του εἶναι πιὸ σοβαρά. Γιὰ μᾶς ὅμως, ποὺ καὶ θὴμερὰ φθάνουν τὰ μηνύματα γιὰ τὰ δεινοπαθήματα τῶν σλαβοβόμων ἀδελφῶν μας, τὸ μεγαλύτερο θέμα εἶναι ἕνα: Δικαιοσύνη γιὰ τὴν Βό-

ρειο Ἡπειρο.

Τὸ δάδαρο καθεστὼς τῶν Τιράνων ἀρνεῖται εἰς τοὺς ὑποδούλους ἀδελφούς μας ἀόμην καὶ τὰ στοιχειώδη δικαιώματα τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζουν εἰς τίς μειονότητες ὁ Χάρτης τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καὶ οἱ ἄλλες διεθνεῖς συμφωνίες. Καὶ ἐν τούτοις τὸ ἴδιο τὸ καθεστὼς, ὅχι μόνον ζεῖ νὰ ἐφαρμοσθῶν οἱ ἀρχὲς αὐτὰς ἐπὶ τῶν Ἀλβανῶν ποὺ κατοικοῦν εἰς τὸ Κόσσοβο (Κοσσυποπέδιον), ἀλλὰ ζεῖ τὴν ἀπόσπασις τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἀπὸ τὴν Γιουγκοσλαβίαν. Ὁμοσπονδία καὶ τὴν ἐνσωμάτωσιν τῆς εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Διηγήσῃ τὰ Τίρανα ἐφαρμόζον δύο μέτρα καὶ δύο σταθμᾶ... Ἀλλὰ γιὰ τοὺς Ἕλληνες τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ ἄλλοι γιὰ τοὺς ἀλβανόφωνους τοῦ Κόσσουβου. Στὸς Ἕλληνες δὲν δίδουν τίποτα

Συνέχεια από τη σελ. 7
κι αντίθετα για το Κόσσοδο
τά ζητούν όλα...

Και όπως έφθασαν τα πρά-
γματα ήλθε η ώρα των μεγά-
λων αποφάσεων.

Σεβασμιώτατε,
Η 'Ορθόδοξη 'Εκκλησία
προτοστάτησε στους άπελευθε-
ρωτικούς αγώνες του 'Εθνους
μας. Ο κληρικός έδωσε ακόμη
και το αίμα του για να μπο-
ρέσει να γίνει αυτό που σή-
μερα λέγεται 'Ελληνικό Κρά-
τος. Το μαρτυρολόγιο της 'Εκ-

κλησίας μας είναι μεγάλο:
Διονύσιος ο Σκυλόσοφος, Κο-
σμάς ο Αιτωλός, Παπαφλέ-
σσας, 'Αθανάσιος Διάκος, Γρη-
γόριος ο Ε' και τόσοι άλλοι.
Με πρωτοβουλία του Προέ-
δρου της 'Επιτροπής μας, του
Μακαριώτατου 'Αρχιεπισκό-
που 'Αθηνών και Πάσης 'Ελ-
λάδος κ. Σεραφείμ, η Κεν-
τρική 'Επιτροπή Βορειοηπει-
ρωτικού 'Αγώνος θα παρακα-
λέσει την 'Εκκλησία της 'Ελ-
λάδος να αναλάβει αυτήν την
ρόλο που σήμερα η πολιτική
ήγεσία του τόπου τόσο πα-

ραμελεί. Θα πρέπει να αναλά-
βει πάλιν η 'Ορθόδοξη 'Εκ-
κλησία τον ήγετικό ρόλο της
στον αγώνα των πανελλή-
νων, ελευθέρων και Βορειοη-
πειρωτών, για την άπελευθε-
ρωση αυτού του διαλεχτού
τμήματος του 'Εθνους μας.
Αυτή την φορά δεν θα ζητή-
σουμε αιματηρές θυσίες από
τον 'Ιερόν κλήρον κι από την
'Ορθόδοξη 'Εκκλησία μας. Θα
ζητήσουμε με το κύρος, που
διαθέτει και με την προϊστο-
ρία της για την άπελευθέρωση
του Γένους, να αναλάβει και

τώρα την ήγεσία του αγώνος.
'Ηδη οι Σεβασμιώτατοι Μη-
τροπολίτες Φλωρίνης και Δρυϊ-
νουπόλεως έκηρυξαν συναγε-
ρμόν εις τας έκκρικώς έπαρ-
χίας των δια το μεγάλο έθνι-
κό θέμα. Είς την Φλώρινα έ-
γένετο πάνδημος συλλαλητή-
ριον για την Βόρειο 'Ηπειρο.
Ο Σεβασμιώτατος Μητροπο-
λίτης Δρυϊνουπόλεως, Παγω-
νιανής και Κονίτσας, του ό-
ποιου, ως γνωστόν, η ήμισεα
επαρχία είναι υπόδουλος, έκ-
ρυξε γενική σταυροφορία.
Πιστεύομεν, Σεβασμιώτατε,

ότι μέχρις ότου η 'Ιεραρχία
της 'Ελλάδος αποφασίσει επί
του 'Εθνικού θέματος, θα κα-
ταστεί δυνατή μία προπαρα-
σκευαστική εργασία εις την
περιφέρειαν της 'Ιεράς Μη-
τροπόλεως Σας. Με μικρές ό-
μιλίες εις τα Κατηχητικά, εις
τις όποιες θα αναφέρεται ότι
υπάρχουν υπόδουλοι άδελφοί
μας, που ποθούν την έλευθε-
ρία τους και θα περιγράφεται
συνοπτικά η κατάσταση στην
όποια εύρίσκονται σήμερα, ό-
πως την ιστορούμεν άνωτέρω,
με μνείαν του ζητήματος, ει-

δυνατόν, και εις τα έκκλησια-
στικά κηρύγματα, και με ό,τι
άλλο το όποιον, κατά την σε-
βαστήν κρίση Σας είναι έφι-
κτόν, θα ένθυμηθι ό εύσεβής
λαός μας ότι υπάρχουν σιλά-
βοι 'Ελληνες, που γι' αυτούς
άζιζει κάθε θυσία.
'Επικαλούμενοι τας εύλογίας
Σας και την αγάπην Σας δια
τον αγώνα μας,
Διατελούμεν μετά Σεβασμού
Διά την Κεντρικήν 'Επιτροπήν
Βορειοηπειρωτικού 'Αγώνος
- Ο Γ. Γραμματέας
Ι. ΤΣΑΜΠΕΡΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ

'Ι. Μ. 'Υδρας, Σπετσών και Αιγίνης

'Εν 'Υδρα τη 22η Αύγ. 81
Π ρ ο ς
Τήν Κεντρικήν 'Επιτροπήν
Βορειοηπειρωτικού 'Αγώνος
Ναυαρίνου 8 και 'Ιπποκράτους
Είς ΑΘΗΝΑΣ

'Αγαπητοί,
Είς απάντησιν της ύπ' αριθ.
(1142) 20.7.1981 'Εγκυκλίου και
εις έκδήλωσιν συμπαράστασε-
ως προς τους άδελφούς 'Ελ-
ληνας της Βορείου 'Ηπείρου,
των όποιων τόσο καταδήλως
σφαγιάζονται τα στοιχειώδη

δικαιώματα, ό λαός της Νήσου
'Υδρας ένέκρινε δια βοής Ψή-
φισμα, όστινος αντίγραφον έ-
πισυνάπτεται τη παρούση.

Ευχόμενοι δέ πᾶσαν παρά
του Πατρὸς της αλήθους έ-
λευθερίας και τών φώτων διά-
νοιξιν της φωταυγούς όδου
της αγάπης προς την πραγμά-
τωσιν τών όραμάτων του Γέ-
νους δια την άγιαν Βορειοη-
πειρωτικήν Γήν, διατελούμεν,

Διάτρυος 'Υμέτερος Εύχτης
'Ο Μητροπολίτης
† 'Ο 'Υδρας ΙΕΡΟΘΕΟΣ

ΨΗΦΙΣΜΑ

Σήμερον Σάββατον έορτήν
της Κοιμήσεως της Θεότοκου
και 'Αειπαρθένου Μαρίας με-
τά τό πέρας της Θείας Λει-
τουργίας ό Σεβασμιώτατος
Μητροπολίτης 'Υδρας, Σπε-
τσών και Αιγίνης Κύριος
'Ι ε ρ ο θ ε ο ς παρεκάλει
τον λαόν να παραμείνι και δια
συντόμου όμιλίας εξέθεσε τα
μαρτύρια, τα όποια ύφίσταν-
ται οι 400.000 'Ελληνες της
Βορείου 'Ηπείρου. 'Επί σει-
ράν έτών μένουν άλειτούργη-
τοι, άδάπτιστοι, άστεφανοίτοι,
άκηδευτοί, χωρίς Πάσχα και
Χριστούγεννα. Οι Ναοί όλοι
έκλεισθησαν ή μετεβλήθησαν
εις Μουσεία και οι Ιερείς ά-
πειρηματίσθησαν. Τα άνθρώ-
πινα δικαιώματα των Βορειο-
ηπειρωτών 'Ελλήνων σφαγιά-
ζονται κατά τον χειρότερον
τρόπον. Μόνον το καθεστώς
των Τυράνων έχει κηρύξει τοι-
ούτον άπηνή διωγμόν κατά
της θρησκείας. Είς ούδέν άλλο
καθεστώς της 'Ανατολικής Εύ-
ρώπης σφαγιάζεται τόσο ά-
καλύπτως ή θρησκεία, ή έλευ-
θερία των πολιτών.

Κατάπιν των τοιούτων δια-
πιστώσεων και μη έκτεκνιό-
μενοι εις ούδεμίαν πολιτικήν
πλευράν του προβλήματος,
ΨΗΦΙΖΟΜΕΝ ΤΑ ΚΑΤΩΘΙ

● Διαμαρτυρόμεθα έντόνως
κατά των ως άνω καταπιέ-
σεων των άδελφών μας 'Ελ-
ληνων Βορειοηπειρωτών. Το θέ-
μα της Βορείου 'Ηπείρου εί-
ναι άνοικτόν ένώπιον των 'Υ-
πουργών των μεγάλων δυνά-
μεων, της διεθνούς κοινής
γνώμης και πρό πάντων εις
την συνείδησιν όλων των 'Ελ-
λήνων.

● Καταγγέλλομεν ένώπιον έν-
τοπίων και ξένων τούς θρη-
σκευτικούς διωγμούς, τας φυ-
λακείσεις και τας άπανθρώ-
πες

πους καταπιέσεις εις βάρος
των 'Ορθόδοξων Χριστιανών
'Ελλήνων. Με τοιαύτην βαρ-
βαρότητα έντός όλίγων έτών
ό 'Ελληνισμός της Βορείου
'Ηπείρου θα έχη παύσει ύφι-
στάμενος.

● 'Απευθυνόμεθα προς άπαν-
τας, την 'Ιεράν Σύνοδον προς
όλας τας παρατάξεις και τούς
πνευματικούς ταγούς του τό-
που και καλούμεν τούτους, ως
ύπευθύνους ήγέτας να αναλά-
βουν προσπάθειαν και άγώνα
ύπερ των στραγγαλιζόμενων
δικαιωμάτων των συνανθρώ-
πων και συνελλήνων της Βο-
ρείου 'Ηπείρου.

● 'Ιδιαίτερος ή σημερινή με-
γάλη ήμερα της Κοιμήσεως της
Παναγίας μας άποτελεί ήμέ-
ραν 'Εκκλησιαστικής και 'Ε-
θνικής έορτής. Πάντοτε ή ά-
δοξώτος μικρά άλλ' ένδοξος
'Υδρα πρωτοστάτησε εις τούς
αγώνας ύπερ του άλυτρώτου
'Ελληνισμού. Πάντοτε ή Πα-
ναγία ή Φανερωμένη της 'Υ-
δρας άπετέλεσε καταφύγιον
των καταδιωκόμενων 'Ελ-
λήνων ή έμποδιζόμενων εις την
άσκησιν των θρησκευτικών
των καθηκόντων. Προσφεύ-
γοντες δε προς τον Κύριον
των δυνάμεων ίκετεύομεν να
κρατήσιν όρθίαν την Βορειοη-
πειρωτικήν ψυχήν και να δω-
ροφορήσιν συντόμως εις τούς
άδελφούς μας 'Ελληνες της
Βορείου 'Ηπείρου την χαράν
της στοιχειώδους θρησκευτι-
κής και άνθρωπιστικής έλευ-
θερίας.

Διά τον παρευρεθέντα λαόν,
όστις δια βοής ένέκρινε το
ως άνω ψήφισμα,

'Ο Μητροπολίτης
† 'Ο 'Υδρας ΙΕΡΟΘΕΟΣ
'Ο Δήμαρχος 'Υδρας
'Ανδρέας Ραφαηλίας

'Ιερό Μητρόπολις 'Αργολίδος

'Εν Ναυπλίω τη 24η 'Ιουλ 81
'Αγαπητοί μου Κύριοι,

Είς απάντησιν του ύπ' αρ.
(1142) 20.7.1981 'Υμετέρου έν-
γγραφου, Σας άποστέλλω αντί-
γραφον έγγραφου μου προς
την 'Ιεράν Σύνοδον, έν σχέσει

προς το Βορειοηπειρωτικόν, το
όποιον έκκοινοποίησα προς ά-
παντας τούς Σεβασμιωτάτους
'Ιεράρχας της 'Εκκλησίας της
'Ελλάδος και Σας πληροφορώ
ότι εύρίσκομαι εις έκπικνω-
νίαν μετά του Σεβασμιωτάτου

Δρυϊνουπόλεως, δια να ένερ-
γήσωμεν από κοινού, επί του
μεγάλου αυτού έθνικού θέμα-
τος.

Μετ' έξαιρέτου τιμής και
ευχών

'Ο Μητροπολίτης
† 'Ο 'Αργολίδος
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

'Εν Ναυπλίω τη 28η Μαΐ. 81
Π ρ ο ς
Τήν 'Ιεράν Σύνοδον της 'Εκ-
κλησίας της 'Ελλάδος
Είς 'Αθήνας

Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι 'Αγιοι Συνοδι-
κοί,

Με πολλήν προσοχήν άνεγνώ-
σαμεν το Πασχαλινόν Μήνυμα
του Σεβασμιωτάτου 'Αγίου
Δρυϊνουπόλεως κ. Σεβαστια-
νού, προς τούς άλυτρώτους
άδελφούς της Βορείου 'Ηπεί-
ρου, δι' ού διεκτραγωδεί την
πλήρη άπουσίαν της 'Εκκλη-
σίας, από την ζωήν των 400.
000 'Ορθόδοξων Βορειοηπει-
ρωτών.

Όμολογούμεν ότι το Μήνυ-
μα τούτο, ως και παρόμοιον
του Μακαριωτάτου, έδημιούρ-
γησαν εις ήμάς συνείδησιν ευ-
θύνης, ως μέλους της Σεπτής
'Ιεραρχίας, της μόνης έλευθέ-
ρας, 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος.

Ός έκ των άνωτέρω, συν-
ενοούμεν την φωνήν ήμών, με-
τά του Σεβασμιωτάτου Δρυϊ-
νουπόλεως, ίνα το θέμα της
'Εκκλησίας της 'Αλβανίας και
ειδικώς της πληρώσεως των
θρησκευτικών άναγκών των
'Ορθόδοξων χριστιανών της
Βορείου 'Ηπείρου, άπασχολή-
ση το Σύμα της Σεπτής 'Ιε-

'Ιερό Μητρόπολις Νικαίας

'Εν Νικαίᾳ τη 11η Αύγ. 81
Π ρ ο ς
Τόν . 'Ι. Τσαμπέρην
Γεν. Γραμματέα
Κεντρικής 'Επιτροπής Βορειο-
ηπειρωτικού 'Αγώνος
Ναυαρίνου 8 και 'Ιπποκράτους
Είς 'Αθήνας

'Αγαπητέ μοι κ. Τσαμπέρη,
'Ελάδομεν το ύπ' αριθ. πρ.
(1142) 20.7.81 έγγραφον της
Κεντρικής 'Επιτροπής Βορειο-
ηπειρωτικού 'Αγώνος, εις το
όποιον διεκτραγωδεύετε την ά-
φόρητον κατάστασιν βίας και
τυραννίας, υπό την όποιαν
διαβιούν 300.000 άδελφοί μας
'Ελληνες και καλείτε την 'Εκ-
κλησίαν να ήγηθι αγώνος δια
την άπελευθέρωσιν της έλλη-
νικωτάτης αυτής περιοχής και
την ένσωμάτωσιν της εις την
μητέρα 'Ελλάδα.

Συγχαίρομεν ήμιν από καρ-
δίας δια την ένέργειάν σας
αυτήν και συμπαινούμεν ει-
λικρινώς επί του παθήματος των
άδελφών, συμφωνούμεν δε προς
μίαν τοιαύτην άνάληψιν και

ραρχίας, κατά την συνέλευσιν
Αυτής, τον προσεχή 'Οκτώ-
βριον.

Φρονούμεν ότι το θέμα τού-
το, το όποιον δημιουργεί τερα-
στίας εύθύνας εις ήμάς, πρέ-
πει ού μόνον ν' άπασχολήσῃ
ήμάς, αλλά και να δραστηριο-
ποιήσῃ και δια του 'Υπουρ-
γείου των 'Εξωτερικών, έφ'
όσον ήδη έχομεν διπλωματικές
σχέσεις μετά της 'Αλβανίας,
και άναφοράς προς το Οίκου-
μενικόν Πατριαρχείον να ύ-
πάρξη εκεί εις 'Επίσκοπος με
'Ιερείς, δια να δύνανται οι
πιστοί να έκκληρόνουν τας
θρησκευτικές των άνάγκας.

Πρέπει να θέσωμεν εις το
'Υπουργείον το θέμα, ότι και
εις την Ρωσίαν και εις την
Ρουμανίαν και εις την Βουλ-
γαρίαν και εις την Πολωνίαν
και άλλας χώρας, όπου τα αύ-
τά με την 'Αλβανίαν συστή-
ματα κυβερνούν, υπάρχει 'Εκ-
κλησία με 'Αρχιερείς, 'Ιερείς,
'Ιεράς Μονάς κλπ.

Η τοιαύτη ένέργεια ήμών,
οιαδήποτε και άν έχη άποτελέ-
σματα, θα άπαλλάξη ήμάς της
εύθύνης, ότι δεν έτετέλεσαμεν
το καθήκον μας, αλλά και εάν
ούδέν επιτύχωμεν, δεν θα πρέ-
πει ν' άποκάμωμεν, αλλά δι'
'Επιτροπής έξ 'Αρχιερέων, ό-
ριζομένης υπό της Σεπτής 'Ιε-
ραρχίας, να παρακολουθώμεν
συνεχώς το θέμα, έως ότου ό
'Αγιος Θεός δώσῃ την έκβα-
σιν, εις την δοκιμασίαν των
'Αδελφών μας Βορειοηπειρω-
τών.

Επί τούτοις διατελούμεν,
'Ελάχιστος έν Χριστῷ τῷ
Θεῷ άδελφός

† 'Ο 'Αργολίδος
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

'Ιερό Μητρόπολις Καλαβρύτων και Αιγιαλείας

'Εν Αιγίῳ τη 3η Σεπτ. 81
Κ ύ ρ ι ο ν
'Ιω. Τσαμπέρην
Γεν. Γραμματέα
Κεντρικήν 'Επιτροπήν Βορειο-
ηπειρωτικού 'Αγώνος
Ναυαρίνου 8 και 'Ιπποκράτους
ΑΘΗΝΑΣ

'Αγαπητέ μοι κ. Γενικέ,
'Εγκαίρως έλάβομεν την από
20ης 'Ιουλίου έ.ε. έπιστολήν
Σας. Τήν άνεγνώσαμε μετά
προσοχής. Το θέμα των άλυ-
τρώτων άδελφών μας της Βο-
ρείου 'Ηπείρου και της ήρωο-
τόκου γῆς της συγκινεί την
καρδίαν παντός γνησίου τέ-
κνου της Πατρίδος. Χρειάζε-

ται όμως κινητοποιήσεις, ώστε
το θέμα να εύρίσκει διαρκή
έως εις το προσήνιον. 'Εκ-
φράζομεν την θλίψιν μας, διό-
τι οι Πολιτικοί μας έθαψαν
το θέμα, ή δε Κυβέρνησις Κα-
ρμανλή συνήψε διπλωματικές
σχέσεις με το Κράτος του 'Εμ-
δερ Χότζα.

Πιστεύομεν εις τον δίκαιον
αγώνα σας και θα εύρεθώμεν
εις το πλευρόν σας εις ό,τι
δυνάμεθα.

Επί δε τούτοις διατελούμεν
Μετ' ευχών έν Κυρίῳ

† 'Ο Καλαβρύτων και
Αιγιαλείας
ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ

'Ιερό Μητρόπολις Λευκάδος και 'Ιθάκης

'Εν Λευκάδι τη 25η.7.81
'Αριθ. πρωτ. 869
Κύριον
κ. 'Ι. Τσαμπέρην
Γ. Γραμματέα Κεντρικής 'Επι-
τροπής Βορειοηπειρωτικού 'Α-
γώνος, Ναυαρίνου 8 και 'Ιπ-
ποκράτους
ΑΘΗΝΑΣ

'Αξιότιμε Κύριε Τσαμπέρη,
'Ελαβα το ύπ' αριθμ. (1142)
20.7.81 έγγραφον Σας και δια
του παρόντος έχρομαι να ά-
παντήσω εις αυτό.
Με πολλήν προσοχήν το έ-
μελέτησα και όμολογώ, ότι με
εύρίσκει σύμφωνον εις την
ανάληψιν του όλου θέματος,
από μέρους της 'Εκκλησίας.

Διασθάνομαι, ως 'Ελλην
'Επίσκοπος, την μαρτυρικήν
ζωήν των άδελφών μας Βο-
ρειοηπειρωτών, οι όποιοι στε-
ρούνται την έλευθερίαν των.
Πιστεύω, ότι είναι άνα-

γκαίον να απαιτήσουν όλοι οι
'Ελληνες την άπονομήν δικαι-
σύνης εις την Βόρειον 'Η-
πειρον.

'Ημείς προσευχόμεθα εις τον
Θεόν ύπερ των υποδούλων αυ-
τών άδελφών μας. Και εις το
έξῃς θα δώσασθαι εις τούς
μαθητάς των Κατ. Σχολείων,
συστηματικώτερον πλέον, περί
των νέων αγώνων του 'Εθνους,
έν άναμονή αποφάσεως και
της 'Ι. Συνόδου.
Εύχομαι ό Θεός να εύδο-
κήσῃ, ώστε μίαν ήμέραν οι ά-
δελφοί μας της Βορείου 'Η-
πείρου να τύχουν της έλευθε-
ρίας των και να χαρούν την
ένωσιν των με την Μητέρα
'Ελλάδα.

Με πολλήν έκτίμησιν έν
Χριστῷ

'Ο Μητροπολίτης
† 'Ο Λευκάδος και 'Ιθάκης
ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

'Ιερό Μητρόπολις 'Εδέσσης, Πέλλης και 'Αλβανίας

'Εν 'Εδέσση τη 12 Αύγ 81
Π ρ ο ς
Τήν Κεντρικήν 'Επιτροπήν
Βορειοηπειρωτικού 'Αγώνος
Ναυαρίνου 8 και 'Ιπποκράτους
ΑΘΗΝΑΣ

'Αγαπητοί έν Κυρίῳ,
Χαίρετε έν Χριστῷ 'Ιησοῦ,
'Ελαβον μετά συγκινήσεως
την διαμαρτυρίαν Σας ύπερ
των δεινών χειμαζόμενων ά-
δελφών μας έν Βορείῳ 'Ηπεί-
ρῳ.

Πονούμεν και άγανακτούμεν
διά το συνεχιζόμενον δράμα
των Βορειοηπειρωτών.

Είναι σίγμα ή παράτασις
της δουλείας και μάλιστα τοι-
αύτης στιγνής δουλείας έν
20ῳ αῶνι, καθ' έν διασπαλί-
ζονται τα ιδανικά της έλευθε-
ρίας και των ατομικών δικαιω-
μάτων.

Είμεθα παρά το πλευρόν Σας
και δεν λημονοούμεν την ύπο-
χρέωσιν άπέναντι των τυραν-
νομένων 'Αδελφών μας.

Μετά διαπύρων ευχών και
αγάπης έν Κυρίῳ.

† 'Ο 'Εδέσσης
ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ